

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра германської і української філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Особливості смислових трансформацій тексту при перекладі: на матеріалі перекладу поетичних текстів»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною
програмою
Германські мови і переклад
(англійська та німецька мови)
спеціальності 035 Філологія
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Каднай І.
Керівник: Шаравара Т.О.
Рецензент: Воскобойник В.І.

Полтава - 2024 року.

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін

Освітньо-професійна програма Германські мови і переклад
(англійська та німецька мови)
Спеціальність 035 Філологія
Ступінь вищої освіти Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Наталія СИЗОНЕНКО
13 листопада 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Каднай Ірина

1. Тема роботи: «Особливості смислових трансформацій тексту при перекладі: на матеріалі перекладу поетичних текстів»,
керівник роботи: магістр з перекладу, доктор історичних наук, професор кафедри політології, історії і філософії Шаравара Тамара Олексіївна

Затверджено засіданням кафедри протокол № 8 від 30 жовтня 2023 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 3 грудня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи:

- спеціальна професійна література,
- джерелах глобальної мережі Інтернет в галузі перекладу рекламних текстів, що знаходяться у відкритому доступі,
- результатах роботи наукового гуртка, результатах курсів для неформальної освіти.
- джерела бази практики.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Смислові трансформації у перекладі поетичних текстів

Розділ 2 Культурно-специфічні елементи в поетичних текстах і їх переклад

Розділ 3. Аналіз смислових трансформацій в українських перекладах англійської поезії

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження

6. Дата видачі завдання: 13 листопада 2023 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	03.10.2022 р. – 29.10.2023 р.	
2	Складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу	30.10.2023 р. – 13.11.2023 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	14.11.2023 р. – 13.11.2024 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	14.11.2023 р. – 13.11.2024 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	14.11.2023 р. – 07.02.2024 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	08.02.2024 р. – 01.11.2024 р.	
7	Оформлення тексту роботи	02.11.2024 р. – 07.11.2024 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	08.11.2024 р.	
9	Нормо-контроль	09.11.2024 р. – 27.11.2024 р.	
10	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	28.11.2024 р. – 2.12.2024 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	17.12.2024 р.	

Здобувач вищої освіти _____ Ірина КАДНАЙ

Керівник роботи _____ Тамара ШАРАВАРА

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 СМИСЛОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ	8
1.1. Поняття смислових трансформацій у теорії перекладу	8
1.2. Специфіка перекладу поезії	17
РОЗДІЛ 2 КУЛЬТУРНО-СПЕЦИФІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ В ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ І ЇХ ПЕРЕКЛАД	25
2.1. Вплив культурних контекстів на переклад поезії	25
2.2. Методи роботи з культурно-специфічними елементами в перекладі	31
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ СМИСЛОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ АНГЛОМОВНОЇ ПОЕЗІЇ	42
3.1. Порівняння лексико-семантичних і стилістичних трансформацій у перекладі поезії	42
3.2. Смислові трансформації в процесі перекладу англійських поетичних творів: аналіз авторських перекладів	49
ВИСНОВКИ	57
ДОДАТКИ	65

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі поетичний переклад набуває все більшого значення, оскільки поезія є важливим засобом міжкультурної комунікації. Перекладаючи поезію, перекладачі стикаються з необхідністю збереження не лише змісту, а й емоційного наповнення, ритму та стилю, що вимагає глибокого аналізу смислових трансформацій.

Поетичні тексти часто містять багатозарові смисли, алегорії та метафори, що робить їх переклад особливо складним. Актуальність дослідження смислових трансформацій впливає з необхідності виявити методи і прийоми, які допомагають зберегти авторську задумку при переході між мовами. Вивчення смислових трансформацій у поезії сприяє кращому розумінню культурних відмінностей і подібностей. Це може допомогти в зміцненні міжкультурного діалогу та взаєморозуміння між народами.

Переклад поезії підкреслює взаємозв'язок між мовою і культурою. Культурно-специфічні елементи можуть значно впливати на сприйняття поетичного твору в іншомовному контексті. Дослідження їх перекладу дозволяє зрозуміти, як культурні нюанси впливають на смислові трансформації.

Тема смислових трансформацій у перекладі, особливо в контексті поетичних текстів, була предметом досліджень багатьох науковців, зокрема Едварда Хіє, Лоуренс Венуті, Джорджа Стейнера, Катрін Л. Мартін. Серед українських дослідників цим питанням займалися Іван Кривуля, Алісія Мельник, Василь Філоненко.

Попри існування ряду теоретичних праць, практичні дослідження, які б конкретно розглядали смислові трансформації в перекладі поетичних текстів, залишаються обмеженими. Це підкреслює необхідність у нових дослідженнях та аналізах, які можуть заповнити цю прогалину.

Таким чином, дослідження смислових трансформацій у перекладі поетичних текстів є важливим кроком у розвитку перекладознавства, який може збагачувати як теоретичні, так і практичні аспекти цієї галузі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота розроблена та впроваджена в полі науково-дослідного напрямку кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін відповідно до теми: «Актуальні питання сучасної філології та особливості викладання мовних дисциплін в аграрному вищому навчальному закладі»

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз механізмів застосування смислових трансформацій у поетичних перекладах і вивчення впливу культурних контекстів на їх адаптацію.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність виконання таких завдань:

1. Визначити основні типи смислових трансформацій у перекладі поезії.
2. Дослідити способи збереження емоційних та стилістичних аспектів у перекладі.
3. Проаналізувати вплив культурного контексту на сприйняття поетичних текстів.
4. Оцінити методи адаптації культурно-специфічних елементів у перекладі.
5. Здійснити власний переклад поетичних творів з англійської мови та схарактеризувати смислові трансформації в них.

Об'єкт дослідження – смислові трансформації в перекладі поетичних текстів.

Предмет дослідження – механізми смислових трансформацій у перекладі поетичних творів та способи адаптації культурно-специфічних елементів.

Методи дослідження. Контент-аналіз застосовувався для вивчення смислових трансформацій та культурно-специфічних елементів у вибраних поетичних текстах і їх перекладах. Компаративний аналіз – для порівняння оригінальних текстів із їх перекладами з метою виявлення змін у значенні та стилі. Лексикографічний аналіз використовувався для дослідження лексичних одиниць і їх семантичних трансформацій у перекладах. Для глибокого

вивчення окремих прикладів перекладів, що ілюструють специфіку смислових змін застосовувався метод кейс-стаді.

Наукова новизна полягає у всебічному дослідженні механізмів смислових трансформацій у перекладі поетичних творів, з акцентом на адаптацію культурно-специфічних елементів, що сприяє формуванню нових теоретичних підходів і практичних рекомендацій у галузі перекладознавства.

Практична цінність одержаних результатів визначається тим, що вони можуть стати основою для вдосконалення методів перекладу поетичних текстів, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню якості перекладів. Результати дослідження дозволять перекладачам краще розуміти механізми смислових трансформацій та адаптації культурно-специфічних елементів, що допоможе зберегти емоційне та стилістичне багатство оригіналу. Крім того, матеріали можуть бути використані в навчальному процесі для підготовки майбутніх перекладачів, зокрема для розвитку їхніх навичок аналізу та адаптації поетичних творів.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота – це самостійне наукове дослідження. Всі результати дослідження та проведений аналіз належні автору дослідження. Усі розробки та система досліджених компетентностей, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Робота пройшла апробацію в межах науково-практичних конференцій, круглих столів та вебінарів.

Публікації. За результатами кваліфікаційної роботи було опубліковано тези.

Каднай Ірина Смеслові трансформації тексту під час перекладу. *Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика* : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 21 березня 2024 р.). Полтава : ПДАУ, 2024. С. 178-181

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота викладена на 76 сторінках, з них 58 сторінок основного тексту, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

СМИСЛОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ

1.1. Поняття смислових трансформацій у теорії перекладу

Переклад є складним і багатогранним процесом, що потребує не лише знання мов, але й глибокого розуміння культурних, соціальних та контекстуальних аспектів. У цьому контексті поняття смислових трансформацій набуває особливого значення, оскільки саме вони визначають, як зміст оригінального тексту може змінюватися під впливом різних факторів у процесі його переведення на іншу мову.

Смислові трансформації охоплюють різні види змін, які можуть стосуватися лексики, граматики, стилю та культурних елементів. Вони зумовлені необхідністю адаптувати оригінальний текст до умов цільової мови, зберігаючи при цьому його основні ідеї та емоційне навантаження [54]. Це особливо актуально для поетичних текстів, де важливо не лише передати зміст, але й зберегти естетичну цінність, ритм і метафоричність.

У сучасній теорії перекладу смислові трансформації розглядаються як важливий інструмент, який допомагає перекладачеві знайти баланс між точністю та виразністю. Вивчення цього поняття дозволяє зрозуміти, як здійснюється процес переведення, які труднощі можуть виникати та як їх можна подолати. Розгляд смислових трансформацій не лише збагачує теоретичні засади перекладознавства, але й практичні аспекти, що стосуються діяльності перекладачів, які щоденно стикаються з викликами адаптації текстів для нової аудиторії.

Дослідження смислових трансформацій у перекладі є актуальним і необхідним, оскільки воно розкриває складні механізми взаємодії мов і культур, а також сприяє розвитку якості перекладної продукції, зокрема в

художній літературі та поезії.

Смислові трансформації в теорії перекладу визначаються як зміни, які відбуваються в значенні тексту при його передачі з однієї мови на іншу. Ці трансформації можуть бути зумовлені різними факторами, такими як мовні, культурні та контекстуальні особливості обох мов [7]. Вони є необхідними для того, щоб адаптувати оригінальний текст до цільової аудиторії, зберігаючи при цьому основний зміст і емоційний заряд.

Принцип виділення типів смислових трансформацій у перекладі ґрунтується на аналізі змін, які відбуваються в значенні оригінального тексту при його передачі на іншу мову. Цей процес охоплює вивчення різних аспектів, таких як лексичні, граматичні, стилістичні та культурні зміни, які можуть впливати на сприйняття тексту цільовою аудиторією.

Розглянемо основні типи смислових трансформацій (рис. 1.1).

Рис.1.1. Основні типи смислових трансформацій

Лексичні трансформації в перекладі визначаються як зміни, що стосуються вибору слів і виразів, які здійснюються з метою забезпечення адекватності і точності перекладу [21]. Це може включати синонімію, антонімію, калькування або заміну лексичних одиниць. Вони є важливим інструментом для перекладача, оскільки допомагають передати зміст, емоції та стиль оригінального тексту в цільовій мові. Лексичні трансформації можна поділити на кілька основних категорій:

– синонімія. Використання синонімів є одним із найпоширеніших способів лексичних трансформацій. Перекладач може обирати слова, які мають схоже значення, але можуть відрізнятись за стилістичними чи емоційними відтінками. Наприклад, слово «large» може бути перекладено як «громіздкий», «значний» або «масштабний», залежно від контексту;

– антонімія. В деяких випадках використання антонімів може бути ефективним для підкреслення контрасту чи полярності в оригінальному тексті. Це може бути корисно, наприклад, у поетичних текстах, де гра контрастів може відігравати важливу роль у створенні образів;

– калькування. Калькування – це метод, за якого структура оригінального слова чи виразу зберігається, але слово або фраза переводяться дослівно [70]. Цей підхід може бути ефективним для збереження специфічних культурних чи термінологічних елементів, хоча іноді призводить до незрозумілості або неприродності в цільовій мові;

– заміна лексичних одиниць. Перекладач може використовувати заміну певних слів чи виразів на більш відповідні в цільовій мові, які краще відображають контекст або стиль оригіналу. Наприклад, специфічний термін у науковому тексті може бути замінений на більш загальний термін, що краще відповідає змісту та стилю;

– еліпсис. У деяких випадках перекладач може вирішити пропустити певні слова або вирази, які вважаються надмірними або несуттєвими для загального розуміння тексту. Це може допомогти зберегти природність мови в цільовій версії;

– додавання лексичних одиниць. Іноді для кращого розуміння оригінального тексту може бути необхідно додати додаткові слова або пояснення, які не присутні в оригіналі. Це може бути корисним, особливо коли культурні чи контекстуальні елементи не мають аналогів у цільовій мові.

Лексичні трансформації є важливими для успішного перекладу поетичних творів, адже вони не лише забезпечують точність передачі значення, але й допомагають зберегти стилістичні особливості оригіналу.

Використання цих трансформацій вимагає від перекладача високої мовної чутливості та глибокого розуміння як оригінальної, так і цільової мови, а також культурних нюансів, що впливають на сприйняття тексту.

Граматичні трансформації – це зміни, які вносяться в синтаксичну або морфологічну структуру речень при перекладі тексту з однієї мови на іншу [3]. Цей процес дозволяє передати зміст оригіналу у відповідній граматичній формі, яка є природною для цільової мови. Граматичні трансформації часто використовуються для збереження зрозумілості, стилю і граматичної коректності тексту в іншомовному середовищі, що є важливим для досягнення адекватного перекладу.

Основні види граматичних трансформацій [45]:

- перестановка (інверсія). У деяких випадках синтаксична структура речення потребує перестановки слів або фраз, аби зберегти логічність і зрозумілість в цільовій мові. Наприклад, англійські речення часто вимагають перестановки в українському перекладі, щоб відповідати природному порядку слів у нашій мові;

- додавання та вилучення елементів. Граматичні відмінності можуть вимагати додавання або, навпаки, вилучення слів для досягнення змістовної точності. Додавання пояснювальних слів або зворотів може бути необхідним для кращого розуміння певних виразів, які в оригіналі представлені лаконічніше. Наприклад, артиклі в англійській мові часто опускаються у перекладі українською;

- заміник частин мови. Часто необхідно змінювати частину мови, щоб адаптувати текст. Наприклад, прикметник може бути замінений на іменник або навпаки, якщо це сприяє природності перекладу. Перекладаючи англійське дієслово *to inspire* як *натхнення*, ми використовуємо номіналізацію для збереження стилю і впливу тексту;

- зміна способу або часу дієслова. Граматичні категорії часу або способу в різних мовах часто не збігаються, тому перекладачі іноді змінюють

час або спосіб дієслова, щоб адаптувати висловлення до норм цільової мови. Наприклад, англійське речення в минулому часі інколи перекладається як речення теперішнього часу в українській мові, якщо це відповідає стилістичному забарвленню тексту;

– субституція граматичних категорій. В деяких випадках заміна певних граматичних категорій, таких як рід, число, відмінок або аспект, дозволяє зберегти зміст і емоційний контекст тексту. Наприклад, англійський іменник *advice* (незлічуваний) перекладається українським *поради* (у множині), щоб зберегти зрозумілість і зручність тексту;

– зміна структури речення. У процесі перекладу складних синтаксичних конструкцій, таких як складнопідрядні речення, може виникнути необхідність перетворення речення на кілька простих або зміна порядку підрядних і головних частин. Це дозволяє зробити текст більш зрозумілим для читача цільової мови, оскільки граматична структура може суттєво відрізнятися між мовами.

Граматичні трансформації відіграють важливу роль у досягненні еквівалентності між текстами, допомагаючи перекладачеві подолати структурні та граматичні відмінності між мовами [16]. Вони сприяють тому, щоб текст у перекладі залишався максимально наближеним до оригіналу за змістом і стилістикою, залишаючись при цьому природним та зрозумілим для читача.

Стилістичні трансформації – це зміни, що вносяться для адаптації стилю, тону, образності та естетичного наповнення тексту в процесі перекладу [34]. Ці трансформації важливі для збереження емоційного та естетичного впливу оригіналу, особливо в художніх, літературних і поетичних текстах, де форма є невід’ємною частиною змісту. Перекладач має не лише передати фактичну інформацію, але й зберегти стильові особливості, притаманні автору, аби читач цільової мови сприйняв текст у тому ж тоні й на тому ж емоційному

рівні.

Основні види стилістичних трансформацій:

- емпатичні (емоційно-експресивні) зміни. Ці зміни спрямовані на передачу емоційної насиченості тексту, яка може варіюватися залежно від лексики, граматичних форм чи синтаксичних конструкцій. Наприклад, при перекладі тексту з англійської на українську, перекладач може додати експресивні слова або вислови, щоб підкреслити певну емоцію, яка не є очевидною у більш нейтральному оригіналі;

- заміна стилістичних реєстрів. Різні жанри та стилі – офіційний, розмовний, художній, науковий – можуть вимагати адаптації, оскільки рівень формальності та манера мовлення відрізняються між мовами. Наприклад, розмовна мова в англійському тексті може бути замінена більш літературною або нейтральною у перекладі, якщо цільова аудиторія сприйме її таким чином краще;

- зміна стилістичних фігур. Такі стилістичні фігури, як метафора, епітет, порівняння, можуть потребувати адаптації або заміни, аби відповідати культурним очікуванням і стилістичним нормам цільової мови. Наприклад, англійська метафора *a heart of stone* може бути замінена на *кам'яне серце*, або, якщо це не відповідає стилю тексту, на іншу образність, щоб зберегти смислову насиченість;

- адаптація культурних реалій і алюзій. Важливо зберегти культурний контекст, який в оригіналі може бути закладений у стилістичній формі. Якщо певний вислів або стильовий прийом у цільовій мові не сприймається так само, перекладач може адаптувати алюзію або знайти еквівалент, щоб передати її смислову і стилістичну суть [49]. Наприклад, згадка про певний історичний факт може бути замінена на подібний культурний орієнтир, який ближчий до цільової аудиторії;

- індивідуалізація авторського стилю. Для збереження авторської

манери перекладач повинен враховувати унікальні риси стилю автора: його лексичні особливості, синтаксичні конструкції, використання повторів, ритміку. У поетичному перекладі це може означати створення римованих форм або збереження алітерації. Якщо автор часто використовує короткі речення для динаміки, переклад теж може відтворити цей стиль для передачі інтенсивності або ритмічного темпу;

– заміна стилістичних прийомів на аналогічні. Деякі стилістичні прийоми в оригіналі можуть бути нетиповими або незрозумілими для читача цільової мови, тому перекладач може замінити їх на інші, з подібним ефектом. Наприклад, гра слів, що може втратити зміст у перекладі, іноді передається іншою грою слів, зрозумілою в цільовій мові [53].

Стилістичні трансформації є ключовими для досягнення еквівалентності на рівні стилю і тональності тексту. Вони сприяють збереженню оригінальної атмосфери, настроїв і тонкощів, що дозволяє перекладачеві зберегти унікальність оригіналу, при цьому враховуючи специфіку мовної та культурної традиції цільової аудиторії [18]. Використання стилістичних трансформацій є особливо важливим у поетичних текстах, художній літературі, де кожне слово і зворот мають не лише змістове, а й естетичне та емоційне значення.

Культурні трансформації – це адаптації, які перекладач виконує для передачі культурно-специфічних елементів, реалій та концептів, які можуть бути невідомими або малозрозумілими читачеві цільової мови [32]. Ці трансформації дозволяють читачеві осягнути зміст, емоційну насиченість і культурну специфіку оригінального тексту, зберігаючи при цьому зрозумілість і адекватність. Культурні трансформації є особливо важливими у перекладі художніх і поетичних текстів, оскільки вони містять численні культурні реалії, образи, алюзії та асоціації, які можуть мати різне значення в різних культурах.

Основні види культурних трансформацій:

– транскрипція та транслітерація. Це способи передачі культурних елементів через запозичення звуків і написання оригінального слова у тексті цільової мови. Такий підхід часто застосовується для імен, географічних назв та реалій, що не мають еквівалентів. Наприклад, імена персонажів або географічні назви, як-от *Machu Picchu* або *Mount Fuji*, зазвичай передаються транслітерацією, щоб зберегти культурну ідентичність;

– калькування. Цей прийом полягає в прямому перекладі культурно специфічних елементів шляхом створення кальок, тобто буквальних перекладів. Наприклад, англійська фраза *honeymoon* може бути перекладена як *медовий місяць*, що є прямим калькуванням і прижилося в українській мові. Калькування ефективне для тих культурних елементів, які можна зрозуміти без додаткового контексту;

– культурна адаптація або заміна. Це трансформація, що передбачає заміну культурного елемента оригінальної мови на його аналог, зрозумілий для читачів цільової мови. Наприклад, американське свято *Thanksgiving* може бути адаптовано в українському перекладі як свято врожаю або осіннє свято, щоб передати загальний сенс, якщо точне розуміння контексту не є критично важливим для читача;

– пояснення та додаткові коментарі. Якщо культурний реалій складно замінити, перекладач може додати пояснення чи опис, щоб передати його значення. Такий прийом ефективний для специфічних культурних понять, історичних подій або явищ, наприклад, пояснення термінів на кшталт *Hanami* (японське свято цвітіння сакури), яке потребує культурного контексту;

– адаптація алюзій та посилань. Алюзії на літературні твори, історичні події чи культурних діячів можуть бути замінені еквівалентами або описані для збереження ефекту. Наприклад, в англійському тексті згадка про Шекспіра може бути пояснена або адаптована в іншу культурну ідентичність

для українського читача, якщо культурна специфіка дозволяє;

– еквівалентність культурних понять. Деякі культурні елементи можуть бути замінені еквівалентами, які мають схоже значення. Наприклад, англійське *pub* може бути перекладене як *бар* або *кафе*, а не як *паб*, якщо текст потребує такого культурного наближення;

– заміна числових і символічних значень. У багатьох культурах певні числа або символи мають особливе значення, яке може відрізнятися між культурами [24]. Наприклад, число 13 є небажаним у західній культурі, тоді як в українській не має такого значення. Це може вимагати заміни на культурно зрозумілі символи або значення.

Культурні трансформації дозволяють перекладачеві ефективно передавати сенс і культурну специфіку оригінального тексту, враховуючи традиції, норми та звичаї цільової аудиторії. Це важливий елемент у процесі адаптації, оскільки він дозволяє зберегти цілісність тексту, при цьому зробивши його доступним для іншомовного читача. У літературних і поетичних текстах культурні трансформації часто відіграють ключову роль, оскільки ці тексти насичені національними особливостями, архетипами та символами, які передають не лише зміст, а й емоційний та культурний досвід авторської мови.

Смислові трансформації є важливим аспектом перекладацької діяльності, оскільки вони дозволяють перекладачеві зберегти оригінальний зміст та ідею твору, враховуючи при цьому мовні й культурні відмінності [57]. Розуміння цих трансформацій є критично важливим для успішного виконання перекладацької роботи, особливо в контексті поетичних текстів, де форма, ритм і стиль відіграють важливу роль. Смислові трансформації є необхідним інструментом у процесі адаптації тексту до іншої мовної культури. Вони дозволяють передати зміст оригіналу, його стилістичні й емоційні аспекти, враховуючи відмінності у лексичних, граматичних і культурних системах мов.

Смислові трансформації спрямовані на збереження глибинного значення твору, забезпечуючи його автентичність та доступність для аудиторії іншої культури, що особливо важливо для складних жанрів, таких як поезія.

1.2. Специфіка перекладу поезії

Переклад поезії є складним процесом, адже поетичний текст поєднує в собі не лише смислову інформацію, але й ритм, рими, образність, культурні алюзії та емоційний вплив, який автор передає через форму і стиль. Збереження всіх цих аспектів потребує від перекладача не лише високого володіння мовами, але й творчого підходу, що дозволяє балансувати між дослівним перекладом і художньою адаптацією [59]. Специфічні аспекти перекладу поезії – це збереження змісту, форми і стилістики, що дозволяє передати суть і атмосферу оригіналу, зберігаючи його вплив на читача цільової мови.

Робота з перекладу поезії має свої специфічні особливості, оскільки він вимагає не тільки точного відтворення змісту, а й збереження емоційної, ритмічної та звукової структури оригіналу. Поетичні тексти часто містять символізм, метафори, алегорії, а також культурні та мовні елементи, що можуть бути важкими для точного перенесення в іншу мову. Тому перекладач поезії часто має поєднувати лексичну точність з творчим підходом, щоб зберегти автентичність і стиль оригіналу, водночас адаптуючи текст до мовних і культурних реалій іншої мови.

Особливості перекладу поезії також полягають у складності балансування між формою та змістом. На відміну від прозових текстів, у поезії форма, ритм, метрика, рими та інші звукові елементи відіграють важливу роль у передачі настрою та емоційного забарвлення твору. Перекладач поезії не лише передає інформацію, але й створює нове художнє враження, яке має

співвідноситися з оригінальним твором, враховуючи мовні та культурні відмінності [29]. Крім того, переклад поезії часто передбачає використання творчих методів, таких як адаптація або трансформація культурно специфічних елементів, що дозволяє зберегти емоційну цілісність і виразність тексту.

Для глибшого розкриття специфіки перекладу поетичних текстів нами розроблена таблиця (табл. 1.1), яка охоплює різні стилістичні, емоційні та структурні характеристики, що впливають на якість і адекватність поетичного перекладу. Переклад поетичних текстів є складним і багатоаспектним процесом, який вимагає не лише знання мов, а й глибокого розуміння культурних, емоційних та художніх аспектів оригіналу. У таблиці проаналізовані такі елементи, як емоційна виразність, образність та символізм. Кожен з цих аспектів допомагає зрозуміти, як відбувається збереження загальної атмосфери та емоційного впливу оригіналу в перекладі.

Таблиця 1.1

Чинники, що впливають на якість перекладу поезії

Елемент перекладу	Опис	Приклади підходів до перекладу
1	2	3
Емоційна виразність	Передача емоційної глибини тексту, яка викликає певні почуття у читача.	Використання емоційно забарвлених слів; адаптація лексики відповідно до емоційного контексту.
Образність	Передача візуальних образів, що створюються автором, часто через метафори, порівняння або символи.	Переклад образів через наближені до оригіналу метафори або адаптація символіки відповідно до культури цільової аудиторії.
Ритмічна структура	Ритм, який створює мелодійність тексту, забезпечує його плавність і гармонію, сприяючи емоційній насиченості.	Використання відповідного ритму, що не суперечить природному звучанню тексту цільовою мовою; адаптація розміру рядків.
Лексична насиченість	Застосування словникового запасу, що включає в себе багатство епітетів, метафор і різних стилістичних прийомів, які збагачують текст.	Пошук лексичних еквівалентів, що зберігають змістову насиченість оригіналу; заміна або адаптація лексики для збереження стилю.

1	2	3
Мелодійність	Музичність тексту, яку можна відчутти завдяки рими, ритму та іншим елементам, що створюють певний звукоряд.	Підбір римування або звукових конструкцій, які зберігають мелодійність тексту.
Символічність	Використання символів, що мають глибокий сенс, який може бути прихованим або багатозначним у різних культурах.	Заміна символів на ті, що будуть зрозумілі цільовій аудиторії, або адаптація символічних значень для зрозумілості.

Вибір емоційно виразних засобів та збереження мелодійності – ключові для забезпечення того, щоб переклад передавав настрій та інтенсивність оригіналу. Символічність і образність є особливо важливими, адже вони створюють емоційні і культурні зв'язки з читачем, відображаючи специфічну атмосферу ідей поета. У цій таблиці представлені основні елементи, що визначають специфіку перекладу поезії, такі як емоційна виразність, образність, ритмічна структура, лексична насиченість, мелодійність та символічність. Кожен з цих аспектів виконує важливу роль у збереженні цілісності поетичного твору, адже вони сприяють відтворенню емоційного впливу, атмосфери і стилю оригіналу.

Таблиця надає чітке уявлення про те, як ці елементи взаємодіють у процесі перекладу, а також демонструє можливі підходи до їх адаптації в цільовій мові. Це дозволяє перекладачу не лише передати зміст, а й зберегти художні та естетичні якості тексту, що є надзвичайно важливим у поетичному дискурсі. Використання даної таблиці допоможе систематизувати знання про специфіку перекладу поезії та підкреслити важливість творчого підходу в цій галузі.

Переклад поезії є складним процесом, адже поетичний текст поєднує в собі не лише смислову інформацію, але й ритм, рими, образність, культурні алюзії та емоційний вплив, який автор передає через форму і стиль.

Збереження всіх цих аспектів потребує від перекладача не лише високого володіння мовами, але й творчого підходу, що дозволяє балансувати між дослівним перекладом і художньою адаптацією [4]. Специфічні аспекти перекладу поезії – це збереження змісту, форми і стилістики, що дозволяє передати суть і атмосферу оригіналу, зберігаючи його вплив на читача цільової мови.

1. Збереження змісту. Передача змісту – це перший і основний виклик для перекладача, який має ретельно передати основну ідею, сенс, символізм та культурні елементи поетичного твору. Інколи передача змісту є складною через специфічні метафори або культурні алюзії, що не мають точного еквіваленту у цільовій мові.

Приклад. У поезії Роберта Бернса рядок «*My love is like a red, red rose*» може бути перекладений як «Моя любов – як червона троянда». Перекладач намагається зберегти простий зміст, використовуючи ті ж образи, які асоціюються з любов'ю та пристрастю, що важливі для сприйняття читача.

2. Збереження форми. Форма поетичного твору – це ритмічна структура, яка включає в себе розмір вірша, риму, строфічну будову та інші елементи, що надають поезії музичності та ритму. Збереження форми є викликом, оскільки не завжди можливо одночасно дотриматися точного змісту та ритму [50]. У такому випадку перекладач вирішує, чи пожертвувати частково формою на користь змісту, або ж адаптувати зміст, щоб він вписувався у потрібну форму.

Приклад. «*If you can keep your head when all about you / Are losing theirs and blaming it on you...*»

Цей рядок із вірша Редьярда Кіплінга «If» демонструє не лише зміст, але й чітку ритмічну структуру, що надає йому особливої сили.

Переклад: «*Якщо зможеш ти тримати розум, коли навколо / Усі втрачають свій, і звинувачують в тому тебе...*»

У цьому випадку перекладач намагається зберегти не лише зміст, а й

ритмічну структуру, адже оригінал написаний у формі вільного вірша з чіткими паузами і наголосами. Використання двох рядків з відповідною римою та ритмом допомагає зберегти атмосферу оригіналу та емоційний заряд, який Кіплінг заклав у своїй поезії. Перекладач має справу з викликом: зберегти ритміку, одночасно адекватно передаючи сенс та образи оригіналу. У цьому прикладі підбір слів і структура речень в цільовій мові дозволяють зберегти емоційний вплив і стилістичну

3. Збереження стилістики. Стилiстика поетичного твору є тією частиною, яка передає його естетичні та емоційні властивості. Важливими є вибір лексики, використання метафор, епітетів, порівнянь та інших художніх засобів [64]. Стилiстичні трансформації часто використовуються для збереження емоційного ефекту, який поезія має справляти на читача.

Приклад. У перекладі японської поезії Хайку з її лаконічною формою часто втрачаються культурні елементи, які мають важливе значення для японських читачів. Наприклад, хайку Мацуо Басьо: «*Старий ставок, / жабка пірнає, / звук води*» – передає ідею самотності та спокою. У перекладі іншими мовами можна змінити слово «жабка» або «старий ставок», адаптуючи їх під зрозумілу для цільової культури символіку. Але перекладач має зберегти відчуття тиші та швидкоплинності, що передається у всьому вірші.

4. Емоційний вплив. Поезія часто має сильний емоційний заряд, і важливо, щоб цей заряд був збережений у перекладі. Перекладач має вловити не лише значення слів, але й емоції, які вони викликають, і передати їх у цільовій мові.

Приклад. Вірші Шевченка, що стосуються теми патріотизму та страждань народу, повинні передавати ту ж глибину почуттів у перекладі, щоб читач міг відчути той самий емоційний вплив.

6. Використання літературних прийомів. Переклад поезії часто вимагає від перекладача використання специфічних літературних прийомів, які

допомагають відтворити оригінальну поетичну структуру. Це можуть бути алітерація, асонанс, метафори, символіка та інші елементи, які надають тексту музичності та ритмічності [44]. Важливо не лише знайти еквіваленти слів, але й зберегти літературні прийоми, які формують унікальність поетичного твору.

Приклад. У поезії Пабло Неруди часто зустрічаються метафори, які передають глибокі емоційні переживання. Перекладачеві потрібно знайти способи зберегти цю образність та метафоричність, щоб не втратити основний зміст і емоційний заряд оригіналу.

Справжній виклик у перекладі поезії полягає у тому, щоб збалансувати зміст, форму і стилістику. Часто доводиться шукати компроміс, особливо коли ритм і рима оригіналу важко передати у цільовій мові. Перекладач повинен обирати між точною передачею смислу і збереженням ритму, що сприяє цілісності художнього твору. Це вимагає як лінгвістичних знань, так і тонкого відчуття поетичної стилістики, аби зберегти вплив оригінального твору на іншомовного читача. Специфіка перекладу поезії полягає в необхідності збереження не лише змісту, але й емоційної глибини, художньої образності та структурної цілісності оригіналу. Перекладач стикається з численними викликами, такими як адаптація ритму, рими та стилістичних засобів, які формують унікальний естетичний досвід поетичного твору. Успішний переклад вимагає творчого підходу та глибокого розуміння як вихідної, так і цільової культур, аби передати дух оригіналу. Тільки так можна забезпечити, щоб переклад залишався вірним своїм витокам, водночас відкриваючи його красу новим читачам.

Один із важливих аспектів перекладу поезії полягає в необхідності врахування читача цільової мови. Перекладач повинен не тільки адаптувати текст до нової мовної системи, але й врахувати культурні особливості і емоційні реакції потенційних читачів [37]. Це може означати, що деякі елементи оригіналу можуть бути змінені або адаптовані для кращого

сприйняття, щоб уникнути непорозумінь і забезпечити максимальний емоційний вплив.

Переклад поезії є також актом творчості. Перекладач часто виступає не лише як посередник між двома культурами, але й як художник, який формує новий текст, що не лише зберігає оригінальні значення, а й надає нове життя віршам. Це може включати використання нових образів, форм і структур, що можуть краще відобразити емоційний зміст і стилістичні особливості оригіналу.

Як приклад можна розглянути поетичний твір «The Road Not Taken» Роберта Фроста, який у перекладі на українську мову викликав численні інтерпретації. Перекладачі, намагаючись зберегти оригінальну ритмічну структуру і емоційний зміст, часто змінюють деякі образи, щоб зробити їх більш зрозумілими та близькими українському читачеві.

Ось уривок з оригінального тексту:

*Two roads diverged in a yellow wood,
And sorry I could not travel both*

При перекладі цієї частини, перекладач може вибрати різні варіанти, що підкреслюють різні аспекти оригіналу. Наприклад, один з варіантів може звучати так:

*Дві стежки в жовтому лісі розійшлися,
І шкода мені, що я не можу пройти обидві.*

У цьому перекладі збережено не тільки зміст, а й настрій оригіналу. Однак перекладач може додати або змінити деталі, щоб зробити текст більш близьким для українського читача, наприклад, використовуючи більш виразні метафори або змінюючи порядок слів для кращого звучання.

Цей приклад показує, як творчий підхід до перекладу може перетворити оригінальний текст, надаючи йому нове життя в іншій культурній традиції. Перекладач, через свою інтерпретацію, створює зв'язок між авторами та

читачами з різних культур, забезпечуючи при цьому емоційну і естетичну цілісність вірша.

Переклад поезії підкреслює важливість комбінації лінгвістичних, культурних та художніх знань. Успішний переклад поезії може стати мостом між культурами, дозволяючи читачам з різних мовних просторів насолоджуватися багатством і красою оригінальних творів, зберігаючи їхню емоційну глибину та культурну значущість [60]. Специфіка перекладу поезії полягає в складному балансуванні між збереженням оригінального змісту, емоційного навантаження та художніх особливостей тексту. Перекладачі стикаються з викликами, пов'язаними з необхідністю передати не лише значення слів, але й ритм, риму та культурні контексти, які можуть суттєво вплинути на сприйняття твору. Цей процес вимагає творчого підходу, оскільки перекладач виступає не лише як посередник, а й як художник, який формує новий текст, надаючи йому власне життя. Успішний переклад поезії дозволяє читачам з різних культур насолоджуватися красою оригіналу, зберігаючи при цьому його емоційний та естетичний зміст. Перекладач має враховувати як мовні, так і культурні відмінності між мовами, адаптуючи текст таким чином, щоб він зберігав свою автентичність, але водночас був доступним і зрозумілим для нової аудиторії. Це включає використання різних методів трансформацій, таких як синонімічна заміна, інверсія, розширення та скорочення, що дозволяють передати зміст без втрати емоційного забарвлення і символічної значущості.

РОЗДІЛ 2

КУЛЬТУРНО-СПЕЦИФІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ В ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ І ЇХ ПЕРЕКЛАД

2.1. Вплив культурних контекстів на переклад поезії

Поетичні твори часто містять культурні алюзії, символи та емоційні відтінки, які можуть мати різне значення в різних культурах. Це робить процес перекладу складним, адже перекладачеві необхідно не лише передати зміст, а й зберегти емоційний та образний вплив оригіналу. Розуміння культурних контекстів дозволяє уникнути можливих непорозумінь і забезпечити, щоб поетичний текст резонував з цільовою аудиторією. У цьому контексті переклад стає не лише лінгвістичним, а й культурним актом, що вимагає глибокого знання обох культур.

Переклад поезії завжди відбувається в конкретному культурному контексті, що накладає значний вплив на способи, якими перекладач передає оригінальний текст [47]. Культурні контексти визначають не лише зміст, але й емоційний вплив, структуру, стилістику та образність поетичного твору. Вони впливають на сприйняття тексту читачем, а також на способи, якими можуть бути адаптовані культурно специфічні елементи в процесі перекладу.

Дослідження впливу культурних контекстів на переклад поезії охоплює роботи багатьох науковців, які вивчають взаємозв'язок між культурою та перекладом. Лаура Шенон [48] написала роботи на тему міжкультурної комунікації і перекладу, які акцентують увагу на важливості контексту в передачі значення поетичних текстів. Науковиця Гейл Л. Грасі [17] у своїх дослідженнях аналізує, як культурні особливості, такі як традиції та символіка, впливають на процес перекладу поезії.

Це питання досліджують і українські науковці. Сергій Бондар [7] акцентує увагу на впливі культурних контекстів на художній переклад,

зокрема поезії, розглядаючи специфіку української та світової літератури. Олександр Костюк [21] вивчає перекладознавство та взаємозв'язок між культурними контекстами і мовними структурами. У своїх працях він аналізує, як культурні особливості впливають на стратегії перекладу поетичних текстів, підкреслюючи важливість врахування культурних алюзій і символів для досягнення адекватності та емоційного впливу в перекладі.

Ці науковці та їхні дослідження сприяють глибшому розумінню того, як культурні контексти формують процес перекладу поезії, впливаючи на вибір слів, образів та стилістичних прийомів, що в свою чергу визначає сприйняття перекладеного твору читачами різних культур.

Поетичні тексти часто насичені культурними алюзіями, які можуть бути зрозумілі лише в рамках певної культури. Це можуть бути посилання на історичні події, легенди, фольклор або навіть особистості, що мають особливе значення для оригінальної аудиторії. Культурні алюзії та символи відіграють важливу роль у поетичних текстах, оскільки вони допомагають створити глибший емоційний та змістовний контекст.

Алюзії – це посилання на відомі події, персонажі, літературні твори, міфи або культурні традиції, які є зрозумілими для аудиторії, що належить до певної культури [10].

Символи, в свою чергу, є образами або знаками, що представляють певні ідеї або концепції, часто маючи багатозначність і глибоке культурне підґрунтя [34].

Алюзії можуть бути явними або прихованими, і вони часто передають важливу інформацію про контекст, в якому була написана поезія. Наприклад, поет, згадуючи біблійні сюжети або античних героїв, може активувати асоціації, які допомагають читачеві глибше зрозуміти основну ідею твору. Коли такі алюзії відсутні в перекладі або є недостатньо зрозумілими для цільової аудиторії, це може призвести до втрати значення та емоційного

впливу оригіналу (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Класифікація контекстуальних алюзій

Вірші Т. С. Еліота, особливо «The Waste Land», переповнені алюзіями на класичну літературу, біблійні тексти та сучасні соціокультурні явища. Перекладач має знайти спосіб передати ці алюзії так, щоб вони були зрозумілими для нової аудиторії, без втрати їхньої первісної сили.

Символи в поетичному творі виконують функцію згущення змісту, дозволяючи поетові передавати складні ідеї через прості образи [22]. Символіка може варіюватися в залежності від культурного контексту, і те, що в одній культурі є зрозумілим, може бути невідомим або мати інший сенс в іншій. Символи виконують функцію згущення змісту, дозволяючи поетові передавати складні ідеї через прості образи. Символіка може варіюватися в залежності від культурного контексту, і те, що в одній культурі є зрозумілим, може бути невідомим або мати інший сенс в іншій. Відомі символи, такі як «осінь» або «вода», можуть мати різні асоціації в різних культурах: осінь може

бути символом зрілості та змін в одній культурі, а в іншій – асоціюватися з тугою та втратою. Перекладачеві потрібно не лише передати символ у буквальному сенсі, але й врахувати, яке значення він має в контексті цільової аудиторії.

Культурні контексти також впливають на емоційне сприйняття слів і образів. Слова можуть мати різні асоціації в різних культурах, і те, що в одній культурі вважається позитивним, може мати негативний підтекст в іншій.

Поетичні образи, пов'язані з природою, такі як «ліс», «гірські вершини» або «озера», можуть мати особливе значення для культур, де природа відіграє важливу роль у повсякденному житті. У той же час, в урбанізованих культурах ці образи можуть не викликати такої ж емоційної реакції. Перекладачеві важливо враховувати ці культурні нюанси, щоб адекватно передати емоції, закладені в оригіналі.

Стиль поезії також формується під впливом культурних традицій. Наприклад, в японській поезії хайку важливими є лаконічність і точність, а також тісний зв'язок з природою [7]. У західній поезії акцент може ставитися на римовані структури та метафори.

Переклад поетичних текстів є надзвичайно складним процесом, що вимагає не лише точності у передачі змісту, але й врахування стилістичних особливостей оригіналу. Стиль поезії формується під впливом різноманітних факторів, включаючи вибір лексики, синтаксичні структури, ритм, риму та образність. Ці елементи не тільки надають віршу певного звучання, але й суттєво впливають на його емоційний та естетичний вплив.

Вибір слів у поетичних текстах є критично важливим, оскільки кожне слово може мати багатозначність і особливий емоційний заряд. Поети часто використовують метафори, алегорії, символи та інші фігури мови, щоб створити глибші значення [16]. Перекладачі повинні обирати еквіваленти, які не лише відтворюють буквальный зміст, але й зберігають цю багатозначність. У поезії Пабло Неруди, його використання чуттєвих образів та природних елементів передає глибокі емоції. Перекладач повинен знайти способи

зберегти ці образи, враховуючи лексичні нюанси цільової мови.

Синтаксис у поезії часто відрізняється від прозової мови. Поети можуть використовувати нестандартні структури речень, розташування слів або граматичні конструкції, щоб підкреслити певні ідеї або створити ритм. Перекладачеві важливо зберегти цю особливість, не знижуючи при цьому зрозумілість тексту. У творах Володимира Свідзінського можна зустріти розширені речення з множинними прикметниками та вставними конструкціями, що створюють особливу мелодійність. При перекладі важливо знайти баланс між збереженням оригінальної структури і зрозумілістю для читача.

Ритм і рима – це дві ключові складові поетичної форми, які надають віршу музичальності та емоційного вираження [39]. Різні мови мають свої унікальні ритмічні та римовані особливості, і збереження цих елементів у перекладі є великим викликом. Переклад відомих віршів Оскара Уайльда, які містять римовані рядки та специфічний ритм, може вимагати від перекладача не лише лексичних адаптацій, але й зміни структури вірша, щоб досягти подібного звучання.

Образність – ще один важливий аспект стилістичних особливостей поетичних текстів. Поети використовують багаті візуальні та сенсорні образи, щоб викликати емоції та стимулювати уяву читача [58]. Перекладач має бути уважним до образності оригіналу, адже навіть незначні зміни можуть суттєво вплинути на сприйняття тексту. У вірші «Листя трави» Уолта Уітмена, образи природи та людського досвіду переплітаються. Перекладач має обрати відповідні образи в цільовій мові, які збережуть цю глибину та емоційність.

Перекладачі повинні бути уважними до вибору слів, синтаксису, ритму та образності, щоб зберегти автентичність оригіналу. Це вимагає творчого підходу та глибокого розуміння як вихідної, так і цільової культур, оскільки саме стилістичні елементи часто формують унікальність поетичного твору.

Культурні бар'єри також можуть ускладнити процес перекладу. Деякі поняття або традиції можуть бути зовсім незнайомими для цільової аудиторії,

і в такому випадку перекладач може використовувати такі прийоми, як опис, заміна або адаптація (табл. 2.1). Поетичний твір, який містить релігійні чи філософські концепції, характерні для однієї культури, може вимагати детальних пояснень або навіть адаптації, щоб не втратити сенс і значення при перекладі.

Таблиця 2.1

Культурні бар'єри при перекладі поезії

Тип культурного бар'єру	Опис	Приклад	Можливі рішення
Лексичні бар'єри	Відсутність відповідників слів або термінів у цільовій мові.	Слово «samosa» в англomовному тексті може бути невідомим для українського читача.	Використання пояснень або адаптація до аналогів в цільовій культурі.
Семантичні бар'єри	Різниця в значенні слів або фраз у різних культурах.	Слово «blue» може мати позитивні асоціації в одній культурі і негативні в іншій.	Вибір найбільш адекватних еквівалентів з урахуванням культурних контекстів.
Культурні алюзії	Алюзії, що не мають аналогів у цільовій культурі.	Згадка про «Темну Армію» в контексті, що не відомий для іноземного читача.	Заміна на відоміші алюзії для цільової аудиторії.
Ідіоматичні вирази	Ідіоми, що втрачають сенс при буквальному перекладі.	Українська ідіома «бити байдики» не має прямого аналогу в інших мовах.	Використання аналогічних ідіом або описових фраз.
Соціокультурні контексти	Відмінності у соціальних традиціях та нормах, що можуть вплинути на сприйняття тексту.	Згадка про обряди, які можуть бути незрозумілі для іноземного читача.	Пояснення або адаптація до відповідних звичаїв цільової культури.
Емоційні бар'єри	Різні емоційні відгуки на образи та теми в різних культурах.	Образи, пов'язані з природою, можуть викликати різні емоції у читачів.	Вибір образів, що можуть викликати подібні емоції в цільовій аудиторії.

Культурні бар'єри при перекладі поезії представляють собою різноманітні труднощі, з якими перекладач може стикатися через відмінності між культурами. Лексичні бар'єри виникають, коли в цільовій мові немає відповідників слів або термінів, що може ускладнити розуміння тексту.

Семантичні бар'єри пов'язані з різницею в значеннях слів або фраз, які можуть мати різні асоціації в різних культурах. Культурні алюзії, що не мають аналогів у цільовій культурі, можуть бути незрозумілими для читачів. Ідіоматичні вирази часто втрачають сенс при буквальному перекладі, що вимагає творчого підходу [67]. Соціокультурні контексти впливають на сприйняття тексту, адже традиції і норми можуть варіюватися. Нарешті, емоційні бар'єри виникають через різні емоційні відгуки на образи та теми в різних культурах. Подолання цих бар'єрів потребує уважності і креативності з боку перекладача, щоб зберегти автентичність і емоційний заряд оригіналу.

Вплив культурних контекстів на переклад поезії є багатограним і важливим аспектом, який не можна ігнорувати. Розуміння культурних нюансів та контексту оригіналу допомагає перекладачеві створити текст, який зберігає емоційний і художній вплив оригіналу, забезпечуючи при цьому адекватність і зрозумілість для цільової аудиторії. Це вимагатиме від перекладача не лише мовних навичок, а й глибокого знання культур, традицій та контекстів, що визначають поетичний вислів.

2.2. Методи роботи з культурно-специфічними елементами в перекладі

Культурно-специфічні елементи в текстах, особливо в поезії, відображають унікальні аспекти культури, включаючи історію, традиції, міфологію, соціальні норми та інші особливості, характерні для певного суспільства. При перекладі поетичних текстів ці елементи потребують особливої уваги, оскільки вони не завжди мають точні еквіваленти у цільовій мові. Для збереження змісту, емоційного впливу та художньої цінності оригінального тексту перекладачі використовують низку методів, що

допомагають адаптувати культурно-специфічні елементи для іншої аудиторії.

Методи роботи з культурно-специфічними елементами в перекладі є важливою складовою процесу адаптації тексту з однієї мови на іншу, особливо коли мова йде про поетичні чи художні твори. Культурно-специфічні елементи, такі як реалії, фольклор, традиції, ідеї, соціальні та історичні контексти, можуть бути важкими для прямого перенесення в іншу культуру через різницю в мовних і культурних системах [66]. Перекладачі застосовують різноманітні методи, щоб передати ці елементи таким чином, щоб зберегти не тільки лексичне значення, але й емоційну, культурну та стилістичну сутність оригіналу. Серед таких методів можна виокремити компенсацію, еквівалентність, адаптацію, заміну та пояснення, кожен з яких допомагає забезпечити точність і зрозумілість перекладу для нової аудиторії.

При перекладі поетичних творів, що містять культурно-специфічні елементи, перекладач стикається з необхідністю не лише відтворити зміст, а й передати культурні алюзії, символи, традиції та соціальні контексти [27]. Щоб зробити це, застосовують кілька методів, кожен з яких має свої переваги та підходить для різних випадків. Проаналізуємо основні методи.

Калькування (дослівний переклад).

Калькування передбачає дослівний переклад культурно-специфічних елементів без адаптації, тобто переклад як буквального значення, так і структури слів. Цей метод ефективний для відомих образів або елементів, які можуть бути зрозумілими й у іншій культурі.

Англійське «*The road not taken*» Роберта Фроста іноді перекладають як «*Дорога, яку не обрали*». У цьому випадку дослівний переклад працює, оскільки образ роздоріжжя і вибору є універсальним і зрозумілим у різних культурах. Калькування дозволяє зберегти індивідуальність оригінального тексту, хоча існує ризик втрати глибоких конотацій, якщо контекст недостатньо пояснений.

Розглянемо приклад застосування методу калькування (дослівного перекладу) на матеріалі відомого вірша Емілі Дікінсон:

Оригінал англійською:

*Hope is the thing with feathers
That perches in the soul,
And sings the tune without the words,
And never stops at all.*

Дослівний переклад українською (калькування):

*Надія — це річ з пір'ям,
Що сідає в душі,
І співає мелодію без слів,
І ніколи не зупиняється.*

У цьому перекладі застосовано дослівне калькування, де передано всі образи й метафори без адаптації. Наприклад, вираз «*thing with feathers*» перекладено як «*річ з пір'ям*» буквально, хоча цей образ у культурі оригіналу має метафоричний характер. Для англомовних читачів слово «*thing*» у поєднанні з «*feathers*» може викликати певні асоціації, пов'язані з легкою і невловимою природою надії, що можна сприймати як пташку.

Водночас, дослівний переклад цього образу українською створює незвичний для цієї культури вираз - «*річ з пір'ям*», який не несе такого ж культурного забарвлення, як англійський оригінал. Проте, за умови збереження дослівного варіанту, читач може додумати сенс цієї метафори самостійно, відчуті її своєрідну загадковість. Метод калькування тут дозволяє зберегти унікальність авторської мови і не додавати пояснень чи адаптацій, проте деякі образи, як у випадку з «*thing with feathers*», можуть виглядати дещо незвично для українського читача.

Опублікований переклад цього твору зробила українська поетеса та перекладачка Ганна Яновська. Вона переклала цей вірш, зберігаючи

оригінальну образність і метафори.

Переклад Ганни Яновської:

*Надія — пташка крилата,
Що в серці оселилась,
І тихий наспів без слів веде,
Ї не вмере, хоч би що діялось.*

У цьому перекладі Яновська зберегла метафору надії як пташки, адаптуючи її для української аудиторії.

2. Адаптація.

Адаптація – це метод, за якого культурно-специфічний елемент замінюється аналогом, який має схоже значення у цільовій культурі [66]. Цей метод дозволяє перекладачеві зробити текст зрозумілим для читача іншої культури, зберігаючи при цьому значення оригіналу.

В одному з японських хайку є фраза «*квітуча сакура*». При перекладі на українську мову можна адаптувати образ, замінивши сакуру на «*вишню*», яка має подібне значення в українській культурі. Адаптація дозволяє перенести символічне значення, яке може бути важко зрозуміти в оригінальному вигляді, і сприяє кращому культурному розумінню.

3. Компенсація.

Компенсація використовується, коли певний культурний елемент неможливо перекласти в тому ж місці, де він знаходиться в оригіналі. Натомість його зміст або емоційний ефект компенсується іншими засобами в іншій частині тексту.

У сонетах Шекспіра, де використовується образ «сонця» як символу королівської величі, при перекладі українською можна додати епітет «ясне сонце» в іншій частині тексту, щоб підкреслити схожі конотації. Компенсація дозволяє перекладачеві зберегти важливі конотації або символіку, хоча і в іншому місці тексту, зберігаючи загальну стилістику та ритміку.

4. Примітки та пояснення.

Якщо культурно-специфічний елемент не може бути зрозумілим читачам цільової мови, до тексту додаються примітки або пояснення, які забезпечують додаткову інформацію [1]. Це особливо корисно, коли культурний елемент має глибоке символічне значення, яке складно передати в іншій культурі.

У перекладі «Божественної комедії» Данте часто додають примітки до культурних і релігійних образів, що стосуються італійської середньовічної культури. Так, у поясненні може бути вказано, що образ «Беатріче» символізує духовне просвітлення, а не просто ім'я персонажа. Примітки забезпечують читача необхідною інформацією, щоб він міг зрозуміти глибші аспекти тексту, але можуть дещо порушувати цілісність сприйняття поетичної форми.

5. Локалізація.

Локалізація передбачає адаптацію тексту з урахуванням культурних особливостей цільової аудиторії, замінюючи специфічні реалії оригіналу на реалії, більш знайомі читачам іншої культури [54]. Це частковий перепис тексту, що допомагає зробити його більш «домашнім» для цільової аудиторії. Локалізація допомагає створити емоційний зв'язок з читачем, але може втратити деякі деталі оригінальної культури.

Для ілюстрації локалізації в перекладі поезії розглянемо переклад вірша Роберта Бернса «My Heart's in the Highlands» українською мовою.

Оригінал:

My heart's in the Highlands, my heart is not here,

My heart's in the Highlands, a-chasing the deer;

A-chasing the wild deer, and following the roe,

My heart's in the Highlands, wherever I go.

Переклад М. Лукаша:

Моє серце в Карпатах, не тут воно є,

*Моє серце в Карпатах, де серце моє,
Де звіра лісного погнати сліди,
Моє серце в Карпатах – хоч звідси іди.*

У цьому перекладі оригінальне слово «Highlands», що означає Шотландське високогір'я, замінено на «Карпати», які є аналогом в українському контексті. Цей підхід створює емоційний зв'язок із українським читачем, адже Карпати асоціюються з чимось рідним, близьким і зрозумілим. При цьому перекладач зберіг загальний зміст та емоційне навантаження оригіналу: захоплення дикою природою, відчуття ностальгії за рідним краєм.

Ця заміна дозволяє читачу зануритись у знайомий культурний контекст, оскільки Карпати для українців викликають такі ж почуття національної гордості та любові до природи, як і Highlands для шотландців. Локалізація зберігає образну структуру вірша, але при цьому робить його більш близьким для українського читача.

6. Транскреція (креативний переклад).

Транскреція передбачає повне перетворення культурного елемента, коли зміст адаптується під культурні очікування читачів цільової аудиторії. Цей метод дозволяє перекладачеві використовувати аналогічні образи або концепції, які будуть зрозумілі для нової аудиторії, зберігаючи емоційний заряд оригіналу. У вірші японського поета Мацуо Басьо є фраза «*кора дуба на землі у сакурового дерева*». Цей образ може не мати чіткої асоціації для українських читачів, оскільки дуб і сакура в українській культурі не мають такої ж символічної взаємодії. Перекладач може змінити образи на «*гілка верби біля калини*» - так, щоб символи наблизилися до українського читача, але передавали схожий настрій.

7. Екзотизація.

Екзотизація передбачає збереження культурно-специфічних елементів без адаптації, щоб підкреслити відмінність культури оригіналу. Це створює

особливий, автентичний колорит, і дозволяє читачеві зануритися у чужу культуру [72]. У перекладі іспанської поезії Федеріко Гарсія Лорки залишають слово «*дуенде*», яке описує натхненний стан, схожий на одержимість музою, та не перекладають. Це слово не має точного еквіваленту українською мовою, тому його залишають в оригіналі, зберігаючи унікальну культурну суть.

Розглянемо ще один приклад перекладу поетичного твору з застосуванням екзотизації.

Оригінальний текст (англійською). Вірш «*The Waste Land*» Т. С. Еліота, зокрема його перший розділ «*The Burial of the Dead*»:

April is the cruellest month, breeding

Lilacs out of the dead land, mixing

Memory and desire, stirring

Dull roots with spring rain.

Переклад (українською). Переклад цього уривку можна знайти у творчості українського поета і перекладача Василя Стуса:

Квітень – найжорстокіший місяць, що зводить

Бузок з мертвої землі, змішуючи

Спогад і бажання, збурюючи

Невибагливі корені весняним дощем.

У цьому прикладі екзотизація проявляється у використанні терміна «*бузок*» («*lilacs*»), який залишається без змін у перекладі. Хоча бузок є універсальним символом весни та відновлення, у контексті української культури він має свою унікальну значущість, пов'язану з традиціями та емоціями, які викликає ця рослина.

Перекладач Василь Стус вирішує не адаптувати символику бузка, залишаючи її в оригіналі. Це дозволяє українським читачам зберегти автентичний смисл поезії, де бузок виступає символом весняного відродження та надії, водночас підкреслюючи екзотичність образу, який може бути менш

знайомий для ширшої аудиторії.

Таким чином, екзотизація тут служить для збагачення українського контексту, дозволяючи читачам відчувати емоційний заряд і культурну глибину оригіналу.

8. Гіперонімізація (узагальнення).

Коли культурно-специфічний елемент є дуже вузьким і може бути незрозумілим для широкої аудиторії, перекладач може вживати гіпероніми – узагальнені назви, що передають основне значення [21]. В англійському тексті поет використовує слово «Thanksgiving» (День Подяки), що є дуже специфічним для американської культури. У перекладі на українську мову цей термін можна замінити на «свято врожаю» або «свято подяки», що зберігає сенс події, хоч і не відтворює її культурної специфіки повністю.

Вірш «The Road Not Taken» Роберта Фроста містить у собі елементи, що описують вибір і роздуми над ним. Одним із ключових моментів є рядки, в яких поет описує два шляхи в лісі:

*Two roads diverged in a yellow wood,
And sorry I could not travel both
And be one traveler, long I stood
And looked down one as far as I could
To where it bent in the undergrowth.*

У перекладі українського поета Василя Стуса, який адаптував цей вірш, можна помітити, як оригінальні деталі змінюються, щоб бути зрозумілішими для українського читача. Наприклад, слово «wood» (ліс) може бути замінено на «ліси» або «природа», що є гіперонімом, адже в українській культурі можуть бути відсутніми точні асоціації з «yellow wood».

Приклад рядка в перекладі:

*Два шляхи розходились у природі жовтневій,
І шкода, що не зміг я йти обома.*

У цьому прикладі «yellow wood» (жовтий ліс) може бути інтерпретовано як конкретна картина природи, проте для українського читача, який не знайомий із конкретними лісами жовтневого періоду в Америці, це може бути не зовсім зрозуміло. Використання слова «природа» або «ліси» дозволяє узагальнити концепцію, роблячи її більш зрозумілою та близькою.

Таким чином, гіперонімізація допомагає зберегти загальний зміст та ідею оригіналу, але в той же час адаптує культурний контекст, щоб читач міг легше з ним співвіднести [35]. Це робить вірш доступнішим, зберігаючи його емоційний заряд і основний сенс.

Кожен із наведених методів надає перекладачеві можливість вибрати оптимальний підхід, який зберігає культурну значущість оригіналу, але робить його доступним і зрозумілим для читача. Перекладач може комбінувати ці методи залежно від контексту, завдання та особливостей поетичного твору, створюючи збалансовану адаптацію культурно-специфічних елементів для нової аудиторії.

Методи перекладу культурно-специфічних елементів поезії також охоплюють узагальнення, конкретизацію та інкультурацію. Узагальнення використовується, коли специфічний елемент у тексті замінюється ширшим, більш універсальним поняттям, яке буде зрозумілим читачеві. Конкретизація передбачає заміну загального поняття на більш детальне, яке передає потрібні культурні нюанси. Інкультурація ж дає можливість максимально наблизити переклад до культурних реалій мови перекладу, адаптуючи текст, щоб читач відчув зв'язок з новим середовищем, зберігаючи при цьому дух і ритм оригіналу. Ці методи допомагають передати авторський стиль, поєднуючи відтінки змісту з культурними конотаціями.

Переклад поезії завжди супроводжується викликами, пов'язаними з культурно-специфічними елементами, які можуть бути не зрозумілими для читачів цільової мови. Таблиця 2.2 ілюструє різноманітні культурно-

специфічні елементи, які зустрічаються в поетичних текстах, а також приклади їх адаптації в українському перекладі. Вона підкреслює, як різні методи адаптації, такі як калькування, адаптація, еквівалентність і гіперонімізація, допомагають зберегти емоційний та змістовий заряд оригіналу, роблячи його більш доступним та зрозумілим для читачів. Ця таблиця також демонструє важливість контекстуального підходу до перекладу, що дозволяє зберегти культурну ідентичність та значення твору.

Таблиця 2.2

Культурно-специфічні елементи в перекладі поезії

Культурно-специфічний елемент	Оригінал	Переклад
Традиційне свято	«Thanksgiving»	«Свято подяки»
Кухня	«Pumpkin pie»	«Торт з гарбуза»
Символ	«The eagle»	«Орлан»
Літературний персонаж	«Robin Hood»	«Робін Гуд»
Місце	«The White House»	«Білий дім»
Спосіб життя	«Cowboy»	«Ковбой»
Культурна практика	«Karaoke»	«Караоке»

Таблиця демонструє різноманіття культурно-специфічних елементів, які можуть виникнути в поетичних текстах, та методи їх адаптації під час перекладу. Важливо враховувати, як ці елементи впливають на сприйняття твору, а також на його емоційний та культурний контекст. Використання різних методів адаптації допомагає зберегти значення оригіналу, роблячи його доступнішим для читача з іншої культурної традиції.

Методи роботи з культурно-специфічними елементами в перекладі поезії включають комплекс підходів, які допомагають адаптувати текст для читача, зберігаючи при цьому культурну автентичність оригіналу. У перекладі поезії часто використовуються трансформації, що дозволяють передати культурно-специфічні образи, символи та алюзії, які можуть мати інші

сміслові відтінки в мовах і культурах [9]. Перекладачі застосовують стратегії, як-от часткове пояснення або адаптацію контексту, щоб уникнути втрати значення, проте зберегти поетичність. Кожен метод спрямований на досягнення балансу між зрозумілістю перекладу та передачею унікальності культурного контексту, що робить поетичний переклад цілісним та інформативним для читача з іншої культури.

Такі методи в перекладі поезії є ключовими для забезпечення точності, автентичності та емоційного впливу тексту. Кожен метод, від транскреації до гіперонімізації, має свої переваги і недоліки, а вибір оптимального підходу залежить від контексту твору, цільової аудиторії та специфіки культур, що перекладаються [11]. Застосування цих методів дозволяє перекладачеві зберегти глибину та багатозаровість оригінального тексту, адаптуючи його для нової культурної реальності. Таким чином, якісний переклад поезії не лише передає зміст, але й відкриває двері до нових культурних горизонтів, сприяючи кращому розумінню і взаємозбагаченню між різними народами. Використання таких методів, як адаптація, калькування, еквівалентність і гіперонімізація, дозволяє перекладачеві зберегти суть оригіналу, одночасно роблячи текст доступним і зрозумілим для цільової аудиторії. Кожен з цих методів має свої особливості та переваги, і їх вибір залежить від конкретних культурних контекстів, що вимагають обліку. Успішне застосування цих методів сприяє глибшому розумінню поетичних творів і їхньої культурної значущості, забезпечуючи збереження оригінального емоційного забарвлення і художньої цінності тексту.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ СМИСЛОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ АНГЛОМОВНОЇ ПОЕЗІЇ

3.1. Порівняння лексико-семантичних і стилістичних трансформацій у перекладі поезії

Поетичні твори містять багат шарові образи, культурні алюзії, стилістичні прийоми, які можуть втратити свій вплив або значення без відповідної адаптації. Перекладач застосовує трансформації, щоб відтворити нюанси мови оригіналу, зберегти ритм, мелодику і емоційний фон вірша, водночас роблячи текст зрозумілим для нової аудиторії [23]. Лексико-семантичні трансформації, такі як синонімічна заміна, узагальнення чи конкретизація, та стилістичні зміни, як-от модуляція й інверсія, є невід'ємними для досягнення балансу між точністю змісту та художньою виразністю в перекладі поезії.

Лексико-семантичні та стилістичні трансформації є основними прийомами, що дозволяють перекладачеві адаптувати текст таким чином, щоб він був зрозумілим і емоційно насиченим для читача цільової аудиторії, зберігаючи при цьому зміст і стиль оригіналу.

Лексико-семантичні трансформації – це прийоми перекладу, які включають зміни на рівні лексики та значення слів для адаптації тексту до мовних і культурних норм цільової мови [32]. Ці трансформації дозволяють зберегти зміст оригіналу, а також уникнути буквального перекладу, що може створити труднощі в сприйнятті або спотворити значення.

Лексико-семантичні трансформації охоплюють зміни на рівні окремих слів і фраз, щоб забезпечити їхню відповідність смисловим і стилістичним вимогам перекладу (рис. 3.1).

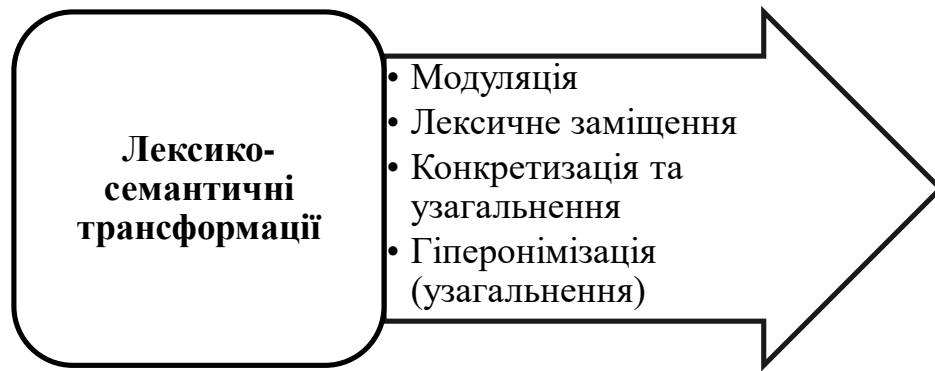

Рис. 3.1 Диференціація лексико-семантичних трансформацій в перекладі поезії

Серед основних прийомів лексико-семантичних трансформацій можна виділити:

1. Модуляція – зміна перспективи або погляду, що дозволяє передати певний зміст більш зрозуміло для читача. Наприклад, замість дослівного перекладу фрази «*to break the ice*», можна використати «розрядити обстановку», що краще відповідає українському мовленню. Також англійське «*I'm afraid*» замість прямого «Я боюся» може передаватися як «На жаль» в контексті вибачення.

2. Лексичне заміщення – підбір слова або виразу, що краще передає певний зміст у перекладі. Наприклад, англійське «*sunshine*» може бути передано як «сонячне світло» або навіть "проміння сонця," залежно від контексту і настрою. Також «*to break the ice*» може бути перекладене як «розрядити обстановку» замість буквального «зламати лід».

3. Конкретизація та узагальнення – заміна загальних термінів на більш конкретні та навпаки. Наприклад, англійське «*vehicle*» можна перекласти як «автомобіль», якщо контекст підказує конкретний вид транспорту.

4. Гіперонімізація (узагальнення) – перехід до більш загального терміну, коли культурний елемент не має точного відповідника. Це часто

використовується в перекладах поезії, щоб уникнути непорозумінь, наприклад, заміна «*Thanksgiving*» на «*свято*».

Стилістичні трансформації пов'язані з адаптацією стилю оригінального твору, щоб відобразити його художню цінність і вплив у перекладеній версії. Ці трансформації особливо важливі для поезії, оскільки вони допомагають зберегти ритм, риму та емоційний тон.

Стилістичні трансформації – це методи перекладу, що передбачають адаптацію стилю оригінального тексту, щоб передати його емоційне забарвлення, виразність та художні особливості у цільовій мові [6]. Вони особливо важливі для перекладу літературних творів, зокрема поезії, де стилістичні елементи відіграють ключову роль у створенні атмосфери і впливу на читача (рис. 3.2).

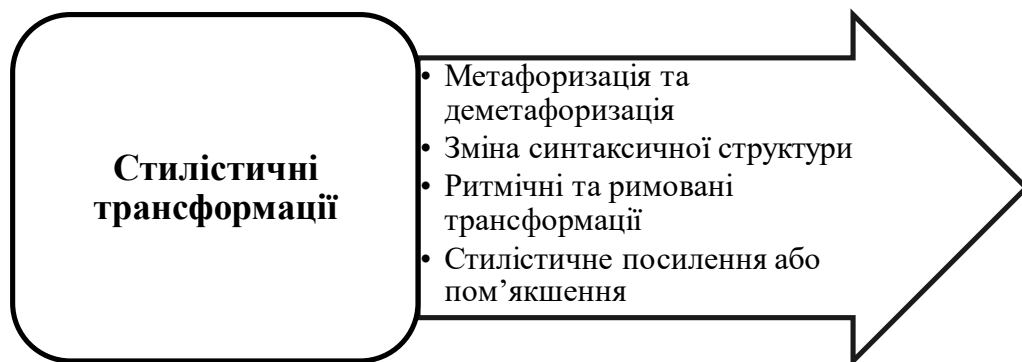

Рис. 3.2. Складники стилістичної трансформації під час перекладу поезії

Розглянемо більш детально кожен з складників:

1. Метафоризація та деме́тафоризація – додавання метафор або, навпаки, перетворення їх у простіші образи для досягнення більшої виразності. Наприклад, англійську фразу «*heart of gold*» можна передати як «*добре серце*» або «*золоте серце*», зберігаючи стильову привабливість.

2. Зміна синтаксичної структури – адаптація речень під стилістичні особливості цільової мови, що дозволяє досягти природності звучання. Це може включати перестановку слів або навіть зміну порядку речень. Наприклад, англійську синтаксичну конструкцію «*Only then did he realize...*»

можна перекласти як «*Лише тоді він зрозумів...*».

3. Ритмічні та римовані трансформації – збереження ритму та рими, які є невід’ємними елементами поезії. У перекладі таких творів часто доводиться змінювати певні слова або фрази, щоб забезпечити збереження звукових особливостей.

4. Стилiстичне посилення або пом’якшення – використання яскравіших або більш нейтральних виразів, щоб передати тональність оригіналу, як-от гумор, сарказм або урочистість. Наприклад, в перекладі сатиричної поезії може виникнути потреба в підсиленні певних деталей для підкреслення іронії.

Переклад поезії є особливим завданням, яке вимагає не лише знання мов, а й глибокого розуміння художніх засобів, стилістичних особливостей і культурного контексту. Поетичний текст має власний лексико-семантичний шар, часто наповнений метафорами, алегоріями, культурними алюзіями та іншими художніми засобами, що створюють емоційний та естетичний вплив на читача [61]. Лексико-семантичні та стилістичні трансформації допомагають перекладачеві передати ці елементи в іншу мову, адаптуючи їх для нового культурного контексту, але зберігаючи їхній емоційний вплив.

Для ілюстрації застосування різних трансформацій в перекладі поезії, розглянемо відомий сонет Вільяма Шекспіра «Сонет 66» і його переклади українськими авторами, такими як Дмитро Павличко, Остап Тарнавський і Микола Лукаш. Кожен перекладач застосував різні трансформації, що допомагають передати як зміст, так і емоційне забарвлення оригіналу, зберігаючи або адаптуючи його культурний контекст.

Оригінал:

Tired with all these, for restful death I cry,

As to behold desert a beggar born,

And needy nothing trimmed in jollity,

*And purest faith unhappily forsworn,
And gilded honor shamefully misplaced...*

Переклад Дмитра Павличка:

*Утомлений усім, я смерть собі волаю,
Коли відвагу бачу у ярмі,
І пишну бідність, що іде у сядві,
І чисту віру, втоплену в пітьмі,
І славу в золоті – ганьбою в час війни...*

Аналіз трансформацій:

– модуляція. Павличко підсилює образи в перекладі, роблячи їх більш конкретними для українського читача. Наприклад, «*And purest faith unhappily forsworn*» перекладається як «І чисту віру, втоплену в пітьмі», що додає драматичності і відповідає емоційному тону оригіналу;

– синонімічна заміна. Заміна слова «шана» на «слава» («*І славу в золоті – ганьбою в час війни*») допомагає краще передати змістовний контраст і зберегти ритм.

Переклад Остапа Тарнавського:

*О, смерть благаю, бо всі сили зникли,
Бо бачу: шляхетність голодна йде,
Багатство – на убогих личить тлі,
І віра чиста у тьму веде,
І честь у злато мовчки потонула...*

Аналіз трансформацій:

– гіперонімізація. Замість слова «відвага» для «*desert*» (заслуга) Тарнавський обирає «*шляхетність*» - загальніше поняття, яке набуває більш загального морального значення.

– семантичне уточнення. Вираз «*And gilded honor shamefully misplaced*» отримує специфічне уточнення «*І честь у злато мовчки потонула*»,

що зберігає унікальне стилістичне забарвлення і символіку оригіналу.

Переклад Миколи Лукаша:

*У всьому світі стільки кривди й зла,
Що аж кричить душа – нехай умру,
Що жебраком доводиться талант,
І гідність знов в жалюгіднім жупані,
І віра враз безвір'ям зневажена...*

Аналіз трансформацій:

– інверсія. Лукаш активно застосовує інверсію, як, наприклад, у фразі «Що аж кричить душа – нехай умру» замість прямого перекладу «*Tired with all these, for restful death I cry*».

– синонімічна заміна та розширення. У перекладі «*And needy nothing trimmed in jollity*» стає «*І гідність знов в жалюгіднім жупані*», де Лукаш замінює оригінальне «*nothing*» на «*гідність*», вводячи загальніше і водночас конкретніше поняття.

Різні підходи до перекладу цього сонету демонструють багатство методів, які використовуються для лексико-семантичних та стилістичних трансформацій. Павличко підсилює емоційний компонент, роблячи переклад більш драматичним. Тарнавський надає образам загальнолюдських рис, спрощуючи певні деталі, але зберігаючи їхню символіку. Лукаш використовує інверсію і синонімічну заміну, щоб зберегти ритм і підсилити емоційну виразність перекладу.

Ми звели в таблицю спільні та відмінні трансформації, застосовані українськими перекладачами Дмитром Павличком, Остапом Тарнавським і Миколою Лукашем при перекладі «Сонету 66» Вільяма Шекспіра. Вона ілюструє, як різні методи (синонімічна заміна, гіперонімізація, емоційне підсилення тощо) дозволяють кожному перекладачеві адаптувати текст, зберігаючи його смислову та емоційну глибину, але додаючи власну інтерпретацію й особливий стиль (табл. 3.1).

**Порівняльні характеристики застосування трансформацій в
перекладі різними авторами**

Тип трансформації	Дмитро Павличко	Остап Тарнавський	Микола Лукаш	Спільні та відмінні риси
Синонімічна заміна	Замінює «honor» на «слава»	Замінює «desert» на "шляхетність"	Замінює «nothing» на «гідність»	Всі перекладачі використовують синоніми для відтворення емоційності оригіналу, але вибирають різні поняття.
Гіперонімізація	Немає	«Desert» стає загальнішим «ляхетність»	Немає	Присутня тільки у Тарнавського для надання узагальнення образам.
Модуляція	Посилює емоційність: «втоплену в пітьмі»	М'якший підхід: «у тьму веде»	Додає розширення: «зневажена»	Всі автори додають емоційне підсилення, але з різним ступенем драматизму.
Інверсія	Використовується помірно	Використовується частково	Активно використовує інверсію: "нехай умру"	Тільки Лукаш використовує інверсію більш систематично для створення динаміки перекладу.
Стилістичне уточнення	«чиста віра» як символічний образ	«віра чиста у тьму веде»	«віра враз безвір'ям зневажена»	Всі переклади акцентують на стилістичній значимості, але з різними підходами.
Емоційне підсилення	«втоплену в пітьмі», «в золоті ганьбою в час війни»	«шляхетність голодна», «пишна бідність»	«кричить душа – нехай умру»	Павличко та Лукаш виразно підсилюють емоційне забарвлення; Тарнавський робить це м'якше.

Кожен з перекладів зберігає загальний зміст оригіналу, але підходить до його передачі з різними стилістичними акцентами, які допомагають

адаптувати текст для українського читача. Ці приклади показують, як застосування різних методів трансформації дозволяє зберегти унікальність поетичних образів та культурних алюзій оригіналу.

Лексико-семантичні та стилістичні трансформації є інструментами, які надають перекладачеві необхідну гнучкість для створення яскравих, змістовних та близьких за емоційною насиченістю текстів, що вірно передають сутність і красу оригінальної поезії. Вони сприяють адаптації слів і виразів до контексту іншої мови, забезпечуючи точність і ясність повідомлення. Стилiстичні трансформації, в свою чергу, дають змогу зберегти художні прийоми та тон оригінального твору, відтворюючи його емоційний і естетичний вплив. Разом ці трансформації допомагають створити переклад, який не тільки передає інформацію, але й зберігає дух і красу оригінального тексту.

3.2. Сміслові трансформації в процесі перекладу англійських поетичних творів: аналіз авторських перекладів

Переклад поетичних творів – це складний і творчий процес, який вимагає не лише лінгвістичних навичок, але й глибокого розуміння культурних, емоційних та художніх аспектів оригінального тексту. У перекладі поезії важливо не лише точно передати значення слів, але й зберегти атмосферу, образи та стилістичні нюанси, які є важливими для автора [71]. Оскільки поетичні твори часто насичені метафорами, символами та іншими літературними прийомами, перекладачеві необхідно знаходити відповідні еквіваленти, які передадуть не лише лексичний зміст, а й емоційний відтінок оригіналу.

Нами були обрані поетичні твори англійських авторів, зокрема Джона

Кітса, Лорда Байрона та Джеймса Джойса, для аналізу смислових трансформацій, які відбуваються під час їх перекладу на українську мову. У процесі перекладу було зроблено ряд змін, що дозволяють зберегти не тільки лексичний зміст, але й емоційну та культурну цілісність оригіналів. Ці трансформації включають адаптацію метафор, зміну синтаксичних структур, а також використання культурних та стилістичних еквівалентів, що забезпечує точність і водночас збагачує текст новими відтінками значень. У процесі перекладу було зроблено певні адаптації, щоб гармонійно поєднати інтерпретацію культурних контекстів та мовні особливості, що дозволяє зробити твори доступними для українського читача, одночасно зберігаючи їх автентичність. Першочергово ми зробили дослівний переклад творів.

1. Джон Кітс – «Ода до осені» (Ode to Autumn)

Оригінальний текст (частина):

*«Season of mists and mellow fruitfulness,
Close bosom-friend of the maturing sun;
Conspiring with him how to load and bless
With fruit the vines that round the thatch-eaves run;
To bend with apples the moss'd cottage-trees,
And fill all fruit with ripeness to the core...»*

Дослівний переклад:

*«Сезон туманів і м'якої плодовитості,
Товстий друг зрілого сонця;
Підмовляючи його, як навантажити і благословити
Плодами лози, що обвивають солом'яні дахи;
Згинати з яблуками мохові дерева біля хати,
І наповнити всі плоди зрілістю до самого ядра...»*

2. Лорд Байрон – «Венеція» (Venice)

Оригінальний текст (повний уривок):

*«The moon is up, and yet it is not night;
The barren moonlight, like a joy in tears,
Has quenched the lamp of heaven.
The waves are rolling in the starlit bay,
Where the Venetian gondola lies at rest,
And the silence of the night is pierced by the sigh
Of the gondolier's oar as it breaks the water».*

Дослівний переклад:

*«Місяць піднявся, але це ще не ніч;
Пусте місячне світло, як радість у сльозах,
Згасило лампу неба.
Хвилі котяться у зоряній затоці,
Де венеційська гондола лежить на відпочинку,
І тиша ночі пробивається зітханням
Весла гондольєра, коли воно ламає воду».*

3. Джеймс Джойс – «Дублінці" (Dubliners)

Оригінальний текст (повний уривок):

«Mr. Duffy was not the man to be curious about the future.

He was a man who kept his thoughts to himself.

He never visited the places where he would have to think of things he could not speak of.

He had a small house, a quiet routine, and he would spend his evenings reading, often finding solace in books he could not understand».

В цьому перекладі ми прагнули максимально точно передати кожне слово з оригіналу, зберігаючи основні значення і структуру речень. Проте дослівний переклад не завжди передає поетичну атмосферу, особливо коли йдеться про метафори або специфічні образи, котрі можуть мати різне сприйняття в іншій культурі. У цьому випадку дослівний переклад допомагає

розкрити зміст тексту, але для збереження поетичної емоційності можуть бути потрібні додаткові стилістичні адаптації.

В наступному варіанті перекладу ми застосували ряд доцільних на нашу думку смислових трансформацій і

Переклади намагаються зберегти не лише буквальний, але й емоційний відтінок оригіналу, максимально адаптуючи до культурних і мовних особливостей.

1. Джон Кітс – «Ода до осені» (Ode to Autumn).

Оригінальний текст (частина):

*«Season of mists and mellow fruitfulness,
Close bosom-friend of the maturing sun;
Conspiring with him how to load and bless
With fruit the vines that round the thatch-eaves run;
To bend with apples the moss'd cottage-trees,
And fill all fruit with ripeness to the core...»*

Переклад:

*«Осінь прийшла з туманом і плодами,
Подруга сонця в його теплій грі.
Разом плетуть вони свої плани,
Щоб лози мали плоди на кожній стіні.
Яблука на деревах гнуться вниз,
І зрілістю наповнюються плоди до меж».*

Аналіз смислових трансформацій:

– рима та ритм. Під час перекладу ми намагалися зберегти віршову форму, створюючи чітке співзвуччя на кінці кожного рядка: «*плодами – грі*», «*плани – стіні*», «*вниз – меж*». Такий підхід наближає текст до традиційного поетичного перекладу, де рими підтримують мелодійність;

– перехід від буквального перекладу до поетичного. Оригінальний

рядок «*Season of mists and mellow fruitfulness*» був адаптований до «*Осінь прийшла з туманом і плодами*», що зберігає основний зміст, але додає віршовий темп і відчуття руху;

– інтерпретація образу сонця і лози. Висловлювання «*Close bosom-friend of the maturing sun*» було перероблене в «*Подруга сонця в його теплій грі*», що передає близькість осені до сонця, але в більш поетичній формі, що підходить для римованого вірша;

– збереження символічних образів. Яблука й лози, що обвивають будинки, залишаються в перекладі, оскільки ці образи важливі для розуміння природної гармонії осені. Вони адаптовані до українського контексту, зберігаючи природну поетичність.

2. Лорд Байрон – «Венеція» (Venice).

Оригінальний текст (повний уривок):

*«The moon is up, and yet it is not night;
The barren moonlight, like a joy in tears,
Has quenched the lamp of heaven.
The waves are rolling in the starlit bay,
Where the Venetian gondola lies at rest,
And the silence of the night is pierced by the sigh
Of the gondolier's oar as it breaks the water».*

Переклад:

*«Місяць зійшов, та ніч не настала ще,
Як радість в сльозах — його світло бліде,
Затьмарило небесну лампу в темі.
Хвилі плещуться в зоряній затоці,
Де гондола спочиває в глибині,
І тиша ночі розривається зітханням,
Як весло гондольєра розбиває воду».*

Аналіз застосування трансформацій:

– рима і ритм. У цьому перекладі застосовано римування кінців рядків, що є важливим елементом для збереження поетичної структури оригіналу. Рими «*ще – бліде*», «*тьмі – затоці*» і «*зітханням – водою*» дозволяють зберегти музичність тексту.

– перехід від дослівного перекладу до емоційного інтерпретування. Оригінальний рядок «*The barren moonlight, like a joy in tears*» в перекладі став «*Як радість в сльозах – його світло бліде*», що зберігає контраст між світлом і печаллю, однак надає образу більше емоційної сили через зворотний порядок слів.

– підсилення образу і атмосфери. У перекладі «*Has quenched the lamp of heaven*» замінено на «*Затьмарило небесну лампу в тьмі*», що зберігає образ «*небесної лампи*», але підсилює відчуття темряви і суму, що розвивається в оригіналі.

– точність в передачі деталей природи. «*The waves are rolling in the starlit bay*» перекладено як «*Хвилі плещуться в зоряній затоці*», що зберігає точний опис природного явища, додаючи відчуття руху води і гармонії з нічним небом.

– Збереження символізму і меланхолійного настрою. «*And the silence of the night is pierced by the sigh / Of the gondolier's oar as it breaks the water*» перекладено як «*І тиша ночі розривається зітханням / Як весло гондольєра розбиває воду*», що зберігає атмосферу спокою, порушену лише звуками ночі.

У цьому перекладі акцент зроблено на передачу емоційної напруги та візуальних образів, зберігаючи і ритмічну структуру оригіналу.

3. Джеймс Джойс – «Дублінці» (Dubliners).

Оригінальний текст (повний уривок):

«Mr. Duffy was not the man to be curious about the future.

He was a man who kept his thoughts to himself.

He never visited the places where he would have to think of things he could not speak of.

He had a small house, a quiet routine, and he would spend his evenings reading, often finding solace in books he could not understand».

Переклад:

«Містер Даффі не був той, хто думав про завтрашній день.

Він був людина, що тримала думки в собі.

Не йшов він туди, де змушений був би думати про те,

Чого не зміг би виказати словам.

Мав малий будинок і спокійний ритм,

Вечори проводив із книжками — шукаючи розраду в тому, що не міг збагнути».

Аналіз застосування трансформацій:

– рима і ритм. Переклад зберігає ритм і римування кінців рядків, наприклад: *«собі — виказати словам»*, *«ритм — збагнути»*, що дозволяє віршованому тексту звучати більш мелодійно, зберігаючи художній стиль оригіналу.

– перехід від дослівного перекладу до емоційного відтінку. *«He was a man who kept his thoughts to himself»* перекладено як *«Він був людина, що тримала думки в собі»*. Це дозволяє зробити текст більш лаконічним і зрозумілим в контексті української мови, де це набуває певного акценту на внутрішню замкнутість героя.

– підсилення образів і метафор. У перекладі *«He had a small house, a quiet routine»* стає *«Мав малий будинок і спокійний ритм»*, що зберігає суть оригіналу, але додає відчуття гармонії і впорядкованості в житті персонажа, підсилюючи ідею внутрішнього спокою і ізоляції.

– точність у передачі настрою. *«And he would spend his evenings reading, often finding solace in books he could not understand»* в перекладі стає

«Вечори проводив із книжками – шукаючи розраду в тому, що не міг збагнути». Це допомагає передати не тільки фізичну дію (читання), але й психологічний стан персонажа, який шукає втіхи в тому, що йому не до кінця зрозуміло, що підтверджує його ізольованість і спробу знайти сенс у безсумнівно складних і неоднозначних речах.

У цьому перекладі основний акцент зроблено на збереження глибокого психологізму і спокійного ритму життя персонажа, зберігаючи при цьому емоційну відстороненість і внутрішню напругу, що є характерною рисою Джойса.

В процесі перекладу англійських поетичних творів важливим аспектом є застосування смислових трансформацій, які дозволяють зберегти не лише точність переданого змісту, але й емоційну атмосферу оригіналу. Аналіз здійснених нами перекладів, зокрема «Оди до осені» Джона Кітса, показує, як різні підходи до перекладу, включаючи семантичні, граматичні та стилістичні трансформації, допомагають адаптувати поезію до культурних і мовних реалій української мови. Застосування таких методів, як рифмування, гіперонімізація, та використання вільних варіантів перекладу, дозволяє створювати тексти, які зберігають художню цілісність і передають глибину образів, що є важливими для поетичного твору. Ці трансформації забезпечують плавність і мелодійність перекладу, роблячи його доступним і емоційно насиченим для українського читача.

ВИСНОВКИ

Процес перекладу поетичних творів є складним і багатограним, оскільки він вимагає від перекладача не лише точності у передачі змісту, а й здатності зберегти емоційний заряд, стиль, ритм і культурні особливості оригіналу. У процесі аналізу смислових трансформацій у поетичному перекладі було встановлено, що більшість змін відбувається на лексичному, граматичному та стилістичному рівнях, що сприяє адекватному перенесенню як змісту, так і художньої виразності оригінальних творів.

Дослідження різних типів смислових трансформацій, таких як гіперонімізація, еквівалентність, адаптація та калькування, показало, що перекладачі застосовують різні стратегії для подолання культурних та мовних бар'єрів. Переклад поезії також потребує делікатного балансу між точністю змісту і збереженням емоційного забарвлення, що особливо важливо для поетичних текстів, де кожне слово і ритм мають значення.

В процесі дослідження були проаналізовані переклади англійських поетичних творів українськими перекладачами, що дозволило визначити основні стратегії та методи для досягнення точності, емоційної виразності та відповідності культурним контекстам. Практичний аналіз підтвердив, що лексико-семантичні, стилістичні та культурні трансформації є ключовими інструментами перекладачів для збереження художнього змісту оригіналу. Крім того, дослідження підтвердило важливість збереження ритму та мелодійності тексту для забезпечення перекладу відповідної художньої виразності.

Практична частина дослідження містить порівняльний аналіз перекладів, здійснених різними українськими перекладачами, що дозволяє виявити варіативність застосування смислових трансформацій. Порівнюючи оригінали з перекладами, вдалося з'ясувати, які стратегії обирали різні автори

для збереження не тільки змісту, а й художнього стилю оригіналу, а також як вони адаптували культурно специфічні елементи.

Окрему увагу було приділено власним перекладам, виконаним у рамках дослідження. Ці переклади не лише дозволили перевірити теоретичні концепції на практиці, а й продемонстрували, як застосування різних методів впливає на емоційну насиченість і художню виразність тексту. Власні переклади стали важливим етапом практичного дослідження, допомагаючи закріпити теоретичні знання та ілюструючи, як теоретичні підходи можуть привести до високоякісного результату.

Проведене дослідження доводить, що смислові трансформації в перекладі поезії є необхідним етапом для досягнення високоякісного і художньо виразного перекладу, який відповідає вимогам оригіналу та залишає його доступним і емоційно багатим для цільової аудиторії. Отже, переклад поезії можна розглядати не тільки як акт перенесення змісту, але й як творчий процес, що потребує глибокого розуміння і чутливості до мовних і культурних відмінностей між оригіналом і перекладом.

Переклад поезії також часто передбачає виклики, пов'язані з різними граматичними та синтаксичними структурами, що існують у двох мовах. Вирішення цих проблем вимагає ретельного підходу до вибору еквівалентів, що здатні передати не тільки зміст, але й інтонацію, ритм, та навіть паузи, що є важливими складовими художнього тексту.

Процес перекладу поезії можна вважати не тільки лінгвістичним завданням, а й актом інтерпретації, де кожен перекладач стає своєрідним художником, що відтворює не тільки слова, а й дух оригіналу. Оскільки поезія є глибоко пов'язаною з мовними, культурними та емоційними контекстами, процес її перекладу вимагає від перекладача високої майстерності й чутливості до нюансів оригіналу. Важливим аспектом цього процесу є здатність перекладача передавати не лише поверхневий зміст, а й більш глибокий емоційний та культурний контекст твору, зберігаючи при цьому його ритмічні й звукові особливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська О. Лексико-семантичні особливості перекладу поетичних текстів з англійської мови українською. *Мовознавчий вісник*. 2020. №15. С. 88-95.
2. Антонова В. О. Основи теорії та практики перекладу. Київ : Видавництво Наука. 2021
3. Ахманова О. С. Теорія і практика перекладу: сучасні підходи. Київ : Видавничий дім Київ. 2021
4. Бак В. Переклад поезії: теорія, практика, проблеми. Львів : Видавництво Львівського університету. 2019
5. Баскаков С. В. Сміслові трансформації в перекладі поетичних текстів. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2020
6. Бенжамін В. *The Task of the Translator*. New York: Schocken Books. 2019
7. Бондар С. Художній переклад та культурний контекст: на прикладі української літератури. Київ : Ліра-К. 2016
8. Бондаренко С. О. Культурно-специфічні реалії у перекладі поетичних творів: аспекти міжкультурної комунікації. *Наукові записки Національного університету Острозька академія*. 2019. №5. С. 45-53.
9. Буряк В. П. Теорія та практика перекладу: посібник для студентів гуманітарних факультетів. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2020
10. Василенко Т. В. Лексико-семантичні трансформації у перекладі поетичних творів: методи і стратегії. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. №45. С. 58-67.
11. Воробйова, І. С. (2020). "Аналіз стилістичних трансформацій у перекладі поезії: досвід порівняння". *Філологічний вісник*, 23(1), 98-104.
12. Голдман С. *The Poetic Turn in Translation Studies*. Berlin: De Gruyter. 2020
13. Грасі Г. Л. Культурні особливості та їх роль у перекладі поезії.

Перекладацька діяльність: теорія та практика. 2015. №8. С. 101-114.

14. Гребень Н. Стилістичні трансформації в перекладі поезії: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2021. №30. С. 120-128.

15. Дарч Дж. *The Art of Poetry Translation: A Handbook for Translators*. Cambridge: Cambridge University Press. 2022

16. Джонсон Л. С. *Translating Poetry: Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press. 2021. URL: <https://www.cambridge.org> (Дата звернення 11.08.2024)

17. Дубровіна Т. В. Поетичний переклад: трансформація стилістичних та лексичних елементів. *Літературознавчі студії*, 2021. №19. С. 84-92.

18. Дьяків В. О. *Теорія перекладу: навчальний посібник*. Львів : ЛНУ ім. І. Франка. 2011

19. Зубков В. Л. *Теорія перекладу в контексті сучасних тенденцій*. Львів : Видавництво ЛНУ. 2013

20. Карпенко Л. М. *Поетичний переклад: теорія та практика*. Київ : Академвидав. 2019

21. Костюк О. Культурна специфіка в художньому перекладі: виклики та можливості. *Літературознавчі студії*. 2018. №12. С. 90-105.

22. Ларсен Д. *Cultural Mediation and Translation Studies*. London: Palgrave Macmillan. 2021

23. Левицька Т. Міжкультурні комунікації та їх вплив на переклад. Київ : Видавництво ТОВ КЛЮ. 2017

24. Лисенко В. Метафора як засіб смислових трансформацій у перекладі українською мовою поетичних творів англомовних авторів. *Лінгвістичні студії*. 2021. №37. С. 99-108.

25. Лінденфельд С. *Сучасні тенденції перекладу в Україні: виклики і можливості*. Київ : Літера ЛТД. 2022

26. Майборода І. К. Стилістичні аспекти перекладу поезії:

дослідження трансформацій в англійсько-українських перекладах. *Вісник гуманітарних наук*. 2021. №33. С. 75-82.

27. Мартін К. Л. *Exploring Poetic Language in Translation*. New York: Routledge. 2022. URL: <https://www.routledge.com>

28. Маяк Н. А. Лексико-семантичні трансформації у перекладі поетичних текстів. Київ: Видавничий дім Київ. 2010

29. Маяк Н. А. Переклад як художній процес: стилістичні та лексичні аспекти. Київ: Видавничий центр Академія. 2020

30. Мірошниченко О. П. Теоретичні засади перекладу поетичних творів та їх практична реалізація. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Філологія. 2020. №33. С. 47-55.

31. Нечитайло О. П. Переклад культурно-специфічних елементів у поезії: між мовними бар'єрами та творчістю. *Перекладознавчі студії*, 2022. №12. С. 142-155.

32. Ніколаєва Г. І. Основи теорії і практики перекладу: нові тенденції та інновації. Чернівці: Чернівецький національний університет. 2019

33. Ніколаєва Г. І. Основи теорії та практики перекладу. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2008

34. Олійник О. І. Теорія і практика перекладу поезії. Львів: Видавництво Львівського університету. 2021

35. Остренко Н. С. Сміслові трансформації у перекладі поетичних текстів: теорія і практика. *Мовознавчі дослідження*. 2022. №47. С. 112-120.

36. Парамонова Н. Ю. Культурні аспекти перекладу поезії: теорія та практика. Київ: Видавництво Наукова думка. 2021. URL: <https://www.nas.gov.ua>

37. Рахманова С. В. Переклад поетичних текстів: основи і методи. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2022

38. Рева Т. М. Поетичний переклад: лексико-семантичні та стилістичні трансформації. Київ: Видавництво Погляд. 2022

39. Сапігіна І. В. Теорія і практика перекладу: методи та стратегії.

Київ : Видавничий центр Академія. 2017

40. Сміт К. Дж. Poetry Translation: Techniques and Strategies. Oxford: Oxford University Press. 2020

41. Соловйова О. М. Теорія і практика літературного перекладу. Київ : Академвидав. 2022

42. Стендіш Т. Understanding Poetry Translation: A Comparative Study. London : Routledge. 2021

43. Сущенко Н. В. Проблеми перекладу поезії: культурний та лексичний аспекти. Київ : Видавничий дім Слово. 2021

44. Тейлор А. Р. Культурні впливи на перекладацькі стратегії. У: Дослідження в перекладознавстві. Лондон : Routledge. 2009. С. 45-62

45. Черкашина О. М. Методи адаптації культурних реалій у перекладі поезії. *Науковий вісник Львівського університету*. 2021. №55. С. 48-56.

46. Швейцер К. Poetry translation: Challenges and strategies. London: Routledge. 2014

47. Шевченко Н. І. Переклад поезії: методи та стратегії. Львів : Видавництво Світ. 2020

48. Шенон Л. Культурні контексти в перекладі: нові підходи та стратегії. *Журнал перекладознавства*, 2011. №15. С. 56-73.

49. Шпет Г. А. Проблеми перекладу поезії: теоретичні аспекти та практичні рішення. Київ: Наукова думка. 2022

50. Щербань Т. В. Переклад як мистецтво: лексико-семантичні та стилістичні трансформації. Харків: ХНУ. 2020

51. Щербань Т. В. *Переклад як мистецтво: лексико-семантичні та стилістичні трансформації*. Харків: ХНУ. 2020. URL: <http://library.knu.edu.ua> (Дата звернення: 16.07.2024)

52. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. London: Routledge. 2020

53. Berman, A. The Experience of the Foreign: Culture and Translation. Albany: SUNY Press. 2017

54. Bertens A. Transformations of Poetic Imagery in Translation: A Case Study of English Poetry. *Poetic Translation Journal*. 2021. №7. P. 130-142.
55. Chiaro D. Translation as a Cultural Practice. London: Palgrave Macmillan. 2020
56. Garcia R. Cultural Transfer and its Impact on Poetry Translation. *Journal of Comparative Literature*. 2022. №55. P. 34-45.
57. Hall S. Translation and Culture: Theoretical Approaches. New York: Routledge. 2020. URL: <https://www.routledge.com> (Дата звернення: 28.04.2024)
58. Kelly D. The Role of Intertextuality in Poetry Translation: From Theory to Practice. *Translation Studies Review*. 2020. №24. P. 89-102.
59. Newmark P. Approaches to Translation. New York: Prentice Hall. 2021
60. Nida E. A. Language and Culture in Translation. Leiden: Brill Publishers. 2019
61. Petrovic A. Semantic Transformation in Literary Translation: A Case Study of English Poetry. *Journal of Literary Translation Studies*. 2020. №18. P. 56-70.
62. Popova L. Cultural and Linguistic Challenges in Poetry Translation: A Theoretical Approach. *Language and Literature*. 2022. №45. P. 112-126.
63. Sapiro G. Translation and Cultural Politics in the Global Age. *Translation and Society*. 2021. №8. P. 45-59.
64. Seleskovitch D. Cultural Mediation in Literary Translation. *Journal of Translation and Cultural Studies*, 2020. №12. P. 66-78.
65. Stec R. The Art of Literary Translation: Theories and Practical Issues. Oxford: Oxford University Press. 2022
66. Sullivan L. Poetry in Translation: A Practical Approach. New York: Oxford University Press. 2021. URL: <https://academic.oup.com> (Дата звернення: 16.03.2024)
67. Toury G. Descriptive Translation Studies and Beyond. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 2020
68. Toury G. Descriptive Translation Studies and Beyond. Amsterdam:

John Benjamins Publishing Company. 2020. URL: <https://www.jbe-platform.com>
(Дата звернення: 30.04.2024)

69. Venuti L. *Translation Changes Everything: Theory and Practice*. London: Routledge. 2019

70. Wang M. The Art of Poetic Translation: Balancing Accuracy and Aesthetic Appeal. *Journal of Translation and Literature*. 2021. №19. P. 53-65.

71. Zorba L. Translating Cultural Nuances in Poetry: Challenges and Solutions. *Translation Studies Journal*. 2021. №35. P. 89-101.

ДОДАТКИ

Додаток А

Публікації в наукових та науково-практичних джерелах

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Гуманітарно-педагогічний факультет

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Навчально-науковий інститут філології і журналістики

Кафедра східної філології і перекладу

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет філології та соціальних комунікацій

«МОВА І МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
У ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

21 БЕРЕЗНЯ 2024 Р.
М. ПОЛТАВА

Біляченко Світлана <i>Науковий керівник – Данилюк Людмила</i> НЕОЛОГІЗМИ В АНГЛІЙСЬКИХ ЗМІ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ (ДО ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МОВИ)	162
Белік Марина ЛІРИЧНА НЕЖНІСТЬ У КИТАЙСЬКИХ КОЛІСКОВИХ: ВІДОБРАЖЕННЯ ПРИРОДНОЇ ГАРМОНІЇ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ	166
Бойко Ярослав <i>Науковий керівник – Тасіляцвєва Яніна</i> ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПЕРЕКЛАДІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	169
Гарцунова Лариса ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ: АНАЛІЗ ТИПОВИХ ПОМИЛОК	172
Загрива Ольга <i>Науковий керівник – Льволюк Вікторія</i> THE PECULIARITIES OF STUDYING THE INDIVIDUAL STYLE OF A WRITER	176
Кадняй Ірина <i>Науковий керівник – Дедухно Алла</i> СМІСЛОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТЕКСТУ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ	178
Копотун Микита <i>Науковий керівник – Тасіляцвєва Яніна</i> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМУ «КРИВАВНИЙ ДІАМАНТ» (2006)	182
Kravchenko Natalia, Yudenko Oleksandr THE PROBLEM OF PRAGMATIC ADAPRTATION IN MODERN TRANSLATION STUDIES	184
Манойлю Ольга <i>Науковий керівник – Антоноук Маріна</i> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРОМОВИСТИХ ВЛАСНИХ НАЗВ У РОМАНІ Н. ГЕЙМАНА І Т. ПРАТЧЕТТА «ДОБРИ ПЕРЕДВІСНИКИ»	187
Назаренко Маріна ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ АНГЛОМОВНОГО НАУКОВО- ФАНТАСТИЧНОГО РОМАНУ ХХ СТОЛІТТЯ	190
Ніколюєва Людмила ВІДИ ПЕРЕКЛАДУ ЯК ПРОЄКЦІЯ БАЗОВИХ КОМПОНЕНТІВ МОВЛЕННСВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	194
Паладі Владислав <i>Науковий керівник – Красота Олена</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ	198

analysis with a sense of intellectual freedom, it also necessitates a disciplined methodology that grounds our insights in empirical evidence and critical reasoning.

Moreover, the study of individual style transcends the boundaries of mere literary criticism, offering profound insights into the broader dynamics of cultural production and reception. By tracing the evolution of a writer's style over time, we can discern patterns of influence, innovation, and adaptation that reflect not only the author's artistic development but also the sociohistorical milieu in which they are situated.

References

1. Hladun Z., Kulchytskyi I. Basic approaches to the study of the individual style of the writer. *Young Scientist*. 2019. 11(75), November. P. 944–946. [in Ukrainian].
2. Kykot V., Opanasenko Yu. Author's individual writing style in literary translation. *Cherkasy University Bulletin: Philological Sciences*. 2018. No. 2. P. 22–34. [in Ukrainian].
3. Pakhomova O., Yashkina V. Agatha Christie's individual style: how true illusions are created. *Anglistics and Americanistics*. 2022. 1(19). P. 127–135.

СМИСЛОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТЕКСТУ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ

Каднай Ірина,
здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Філологія
(спеціалізація Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська)
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
iryna.kalashnyk@st.pdau.edu.ua
Науковий керівник – Дедухо Алла,
кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
dedukhno.alla@pdau.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-9254-3381>

Переклад тексту іншою мовою – це складний та багатогранний процес, у якому перекладач зіштовхується з численними викликами та завданнями. Одним із найважливіших аспектів цього процесу є збереження смислової

цілісності тексту при перекладанні його з однієї мови іншою. Смыслові трансформації стають необхідним елементом перекладу, оскільки вони дозволяють адаптувати оригінальний зміст відповідно до вимог мови. У цій розвідці ми розглянемо ключові аспекти смыслових трансформацій тексту під час перекладу, з'ясуємо їхній вплив на процес передачі інформації та визначимо стратегії, які допомагають зберегти смыслову точність та правильність перекладу. Розуміння цих аспектів важливе для досягнення якісного та ефективного смыслу перекладу. В українській мові труднощам при перекладі англійською мовою наукової і технічної літератури була присвячена робота В. І. Карабана [1], основам теорії перекладу та специфіці науково-технічного перекладу – дослідження А. Я. Коваленко [2].

Смыслові трансформації тексту в перекладі – це зміни, які відбуваються у смислі оригінального тексту під час перекладу його з однієї мови іншою. Ці зміни можуть виникати з різних причин, таких як різні мовні структури, культурні відмінності, недостатність еквівалентів та інші чинники. Зазначимо кілька прикладів смыслових трансформацій тексту під час перекладу.

Адаптація до культурних особливостей. Іноді виникає необхідність адаптувати смысловий зміст оригіналу до культурних, лінгвістичних та прагматичних особливостей цільової мови та аудиторії. Перекладач може змінити деякі аспекти тексту, щоб вони краще відповідали культурному контексту мови. Наприклад, ідіома *«kick the bucket»* в англійській мові перекладається як *«відкинути монету»* українською мовою. Залежно від контексту перекладач може використати інші варіанти: *«врізати дуба»*, *«зірвати в ящик»*, *«наказати довго жити»*. Іноді перекладач використовує фразу, яка передає ту ж саму ідею, але зважаючи на культурні особливості української мови: *«She's as American as apple pie»*, що перетворено на *«Вона тилова американка»*.

Смыслові трансформації можуть включати **переосмислення, уточнення, спрощення або розширення** інформації залежно від контексту та цілей перекладу. Перекладач може видалити деякі деталі або спрощувати текст, щоби зробити його більш зрозумілим або легким для сприйняття аудиторією. Наприклад, *«The book provides a comprehensive overview of the topic»* спеціаліст

подав як *«Книга надає детальний огляд теми»*, спростивши фразу, але зберігши основну ідею без додаткових деталей. Приклад розширення тексту: *«He greeted her warmly»*, що означає: *«Він тепло привітав її, обійнявши і висловивши слова радості за їхню зустріч»* – перекладач розширив фразу, додавши більше деталей та виразів для поглиблення розуміння ситуації. Переосмислення тексту відбувається, наприклад: *«The pen is mightier than the sword»*, що в перекладі: *«Перо сильніше за меч»*, тобто переосмисливши відому ідіому, змінили її форму, але зберегли смислову ідею. Інколи перекладач може уточнити деталі для кращого розуміння тексту: *«I'm going to the party»*, що означає: *«Я йду на вечірку, яка відбудеться у моїх друзів»*.

Ці приклади відображають, як різні стратегії перекладу можуть впливати на смислову структуру та виразність тексту залежно від його контексту та цілей перекладу.

Зміна стилю або тону. Перекладач може змінити стиль або тон оригінального тексту, щоби відповідати вимогам цільової мови або аудиторії. Наприклад, гумористичний текст може бути перекладений з більш простим та прямим стилем для кращого розуміння: *«Don't worry, I didn't sleep through my alarm again! I was just fashionably late»* відповідає: *«Не хвилюйтесь, я знову не проспав свій будильник! Я просто був трохи запізнився»*. Перекладач вирішив зменшити жартівливий тон оригіналу, щоб краще відтворити смислову інтенцію, але відповідно до стандартів мовлення українською мовою. Іноді перекладач може змінити стиль з формального на більш неформальний, щоб краще передати смисл українською мовою: *«Dear Mr. Smith, We are writing to inform you that your application has been approved»* (формальний стиль). *«Шановний пане Сміт, Пишемо вам, щоб повідомити, що ваша заявка була затверджена»* (більш неформальний стиль).

Ці приклади демонструють, як зміна стилю або тону тексту може бути використана для досягнення кращої відповідності між оригінальним текстом і його перекладом, зважаючи на особливості культури та контекст.

Отже, переклад тексту вимагає не лише передачі лексичного значення, але й адаптації до контексту, культурних відмінностей тощо. Перекладач

повинен прагнути зберегти смислову цілісність та задум автора. Успішний переклад вимагає від перекладача гнучкості та творчого підходу до знаходження найкращих способів передачі смислу оригінального тексту. Також перекладач повинен мати креативний підхід до перетворення складних смислових особливостей у тексті, забезпечуючи збереження точності та відтворення автентичності оригіналу.

Джерела та література

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
2. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад : навчальний посібник. 4-е вид., випр. і доп. Тернопіль : Видавництво «Лібра Терра», 2018. 232 с.

Додаток Б

Класифікація поетичних жанрів та їх специфіка у перекладі

Жанр	Особливості жанру	Виклики перекладу	Приклад трансформації
Ода	Урочиста, емоційна форма поезії, присвячена певній темі або особі.	Потрібно зберегти урочистий тон, ритмічну структуру, часто зі складною лексикою.	Лексико-семантичне розширення для збереження урочистості; збереження стилістичних фігур.
Сонет	14-рядковий вірш з римованою структурою (італійська чи англійська форми).	Збереження суворої римованої схеми та структури, збереження контрастів та паралелізму.	Стиснення або заміна окремих лексичних одиниць для збереження рими та ритму.
Балада	Розповідна форма поезії, часто має повторювані рядки або приспів.	Збереження народного стилю, ритмічного повтору, емоційності та наративності.	Переструктурування строф для дотримання ритму; часткове використання діалектизмів.
Гімн	Піднесений твір, який виражає релігійні або патріотичні почуття.	Потреба у високому стилі, формальному викладі та збереженні релігійної або патріотичної символіки.	Гіперонімізація деяких понять; адаптація культурно-специфічних символів.
Елегія	Ліричний жанр, що виражає сум та скорботу, часто на смерть або втрату.	Збереження меланхолійного тону, образності, яка асоціюється з жалем.	Лексико-семантичне звуження та збереження символічних елементів для вираження скорботи.

Жанр	Особливості жанру	Виклики перекладу	Приклад трансформації
Епіграма	Короткий, дотепний твір, часто з елементом сатири.	Збереження дотепності, гумору або сатиричного посилу, адаптація гри слів.	Часткова локалізація культурних алюзій, адаптація іронічних образів.

Додаток В
Популярність методів перекладу в роботі з поезією

Метод перекладу	Частота використання (%)
Адаптація (адаптаційний переклад)	35%
Калькування	20%
Гіперонімізація	15%
Транслітерація	10%
Локалізація	8%
Переклад з поясненням	7%
Опущення	5%

Додаток Г

Приклади перекладу українських віршів іноземними поетами

Тарас Шевченко – "Заповіт"

Оригінал:

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий...

Переклад на англійську Джоном Віром:

When I die, let me rest, let me lie
Amidst Ukraine's broad steppes,
Let me see the endless fields and steep slopes,
Hear the mighty Dnipro's roar.
Then I'll leave all that's dear to me
And soar up to God,
And pray... till that time
I know nothing of God.

Леся Українка – "Contra spem spero"

Оригінал:

Гетьте, думи, ви хмари осінні!
То ж тепера весна золота!
Чи то так, у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?
Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,

Без надії таки сподіватись,
 Жити хочу! Геть думи сумні!
 Переклад на англійську Вірою Річ:
 Away, dark thoughts, you autumn clouds!
 Now springtime's golden wind is here!
 Shall I then in sorrow and in weeping
 Pass all my youth, forever near?
 No, I want to smile through tears and weeping,
 Sing songs where care no more can lurk,
 Hope still in my heart is leaping,
 I want to live! Away, you grief and murk!

Іван Франко – "Чого являєшся мені у сні?"

Оригінал:

Чого являєшся мені
 У сні?
 Чого звертаєш ти до мене
 Чудові очі ті ясні,
 Сумні,
 Немов криниці дно студене?
 Чому уста твої німі?

Переклад на англійську Мері Стенгер:

Why do you appear to me in dreams,
 And shine your gaze upon me bright and deep?
 Those eyes, like still cool waters seem
 To hold a sadness grim and steep.
 Why are your lips as still as sleep?

Павло Тичина – "Арфами, арфами..."

Оригінал:

Арфами, арфами —

Золотими, голосними обізвалися гаї

Самодзвонними:

Йде весна

Запашна,

Квітами-перлами

Закошичена.

Переклад на англійську Джоном Віром:

With harps, with harps —

Golden, resounding, the groves are speaking,

Self-chiming:

Spring arrives,

Fragrant,

With flowers and pearls

Bedizened.